

Ana - Mākau 'Ōlelo Hawai'i

No nā Pae Papa Mālaa'o - 4

Ka Papa Kuhikuhi

[Papa M - 'Ōlelo](#)

[Papa M - Heluhelu](#)

[Papa M - Ho'olohe](#)

[Papa M - Kākau](#)

[Ho'okūkū](#)

[Mele/Oli](#)

[Papa 1 - 'Ōlelo](#)

[Papa 1 - Heluhelu](#)

[Papa 1 - Ho'olohe](#)

[Papa 1 - Kākau](#)

[Papa 2 - 'Ōlelo](#)

[Papa 2 - Heluhelu](#)

[Papa 2 - Ho'olohe](#)

[Papa 2 - Kākau](#)

[Papa 3 - 'Ōlelo](#)

[Papa 3 - Heluhelu](#)

[Papa 3 - Ho'olohe](#)

[Papa 3 - Kākau](#)

[Papa 3 - Mele/Oli](#)

[Papa 4 - 'Ōlelo](#)

[Papa 4 - Heluhelu](#)

[Papa 4 - Ho'olohe](#)

[Papa 4 - Kākau](#)

[Papa 4 -](#)

[E kaomi i kēia lou e waiho i mana'o e pili i kēia mau ana](#)

Pae Papa Mālaa'o

Pae Papa Mālaa'o			
'Ō	Kumumana'o	Ha'awina	Ana Ho'ohālike
L E L O - P M	Lawena		<p>Hō'ike ka haumana i ka lawena</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nānā ka maka, ho'olohe ka pepeiao, a pa'a ka waha o ka haumana i ka manawa kūpono. • Wala'au pono ka haumana i ka manawa e ho'oma'ama'a ai i ka 'ōlelo Hawai'i.
	Hua'ōlelo		<p>Ho'ohana ka haumana i kekahi hua'ōlelo/ 'ōlelo kūpono i pani no kekahi hua'ōlelo/ 'ōlelo e like ka mana'o</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ho'ohana ka haumana i nā hua'ōlelo i pili loa i kāna mau hana ma'amau <ul style="list-style-type: none"> ○ Ho'ohana ka haumana i nā 'a'ano (hopena) a me nā

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananiohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

		<p>kikino *Pili i ke kūana‘ike</p> <p>Maopopo i ka haumana, he mau mana‘o ko ka hua‘ōlelo ho‘okahi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kama‘āina kekahi mau mana‘o o ho‘okahi hua‘ōlelo i ka haumana. <p>(Papa māla a‘o a me 2)</p>
Pilina‘ōlelo		<p>Pane piha ka haumana i nā nīnau nohie.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pane piha ka haumana i nā nīnau e pili ana i nā hana ma‘amau āna. <p>Ho‘ohana ka haumana i nā pepeke ma ka pō‘aiapili a kū i ka mana‘o Hawai‘i</p> <ul style="list-style-type: none"> • ‘ōlelo ka haumana i nā pilina ‘ōlelo: He, ‘O, Aia, Painu <p>Hō‘ike ka haumana i ka ‘oko‘a o ka hopena a ka hamani (ha‘ina pili)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ‘ōlelo ka haumana i ka hopena a me ka hana a pau <p>(Ka‘akālai?? Papa M-2????)</p>
Kūmau ma ke kama‘ilio ‘ana		Wala‘au ka haumana e pili i ke kumuhana e hāpai ‘ia nei
Nīnau/Noi	M: ho‘okahi hua‘ōlelo/māmala ‘ōlelo	<p>Haku ka haumana i nā nīnau e ho‘okele ana i kona apomana‘o a i ‘ole haku i ka nīnau e nune ana</p> <ul style="list-style-type: none"> • Haku ka haumana i nā nīnau e ho‘okele ana i kona apomana‘o a i ‘ole haku i ka nīnau e nūnē ana me ke kōkua <p>Noi ka haumana i nā mea e pono ai</p>
Walewaha	** Na kekahi keiki e wehewehe i ke ki‘i a na kekahi e kaha i ke ki‘i e wehewehe ‘ia	‘ōlelo ka haumana me ka poeko, ‘a‘ohe ona kānalua
Welina/ Ho‘olauna	‘ōlelo ka haumāna i ka welina i ka ho‘omaka	Ho‘olauna aku ka haumana me ka welina ku‘una i ke anaina

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananinohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

	‘ana o ka ha‘i‘ōlelo	
Mo‘okū‘auhau	<p>Haku ka haumāna i nā nīnau e pili i kona mo‘okū‘auhau</p> <p>Ho‘onohonoho i ke oli mo‘okū‘auhau ma kekahi oloke‘a me ke ka‘ina pololei o nā hanauna</p> <p>Ho‘opa‘a na‘au a helu papa ‘ia nā hanauna ma ka mo‘okū‘auhau</p>	<p>Ho‘opuka ka haumana i nā nīnau i mea e ‘ike ai kona mo‘okū‘auhau pono‘ī.</p> <p>Ho‘onohonoho ka haumana i ka ‘ike i noi‘i ‘ia ma kahi kūpono o ke oloke‘a no kona mo‘okū‘auhau.</p> <p>Ho‘opa‘ana‘au a ho‘opuka ka haumana i kona mo‘okū‘auhau pono‘ī.</p>
Hō‘ike‘ike	Hō‘ike a wehewehe i kāna mea i lawe mai ai i ka papa	<p>Ha‘i‘ōlelo uluwale ka haumana ma mua o ke anaina.</p> <p>M: ho‘opuka wale</p>
‘ōlelo no‘eau/ ‘ōlelo kaulana	<p>Wehewehe ka haumana i ka ‘ōlelo no‘eau</p> <p>Haku i ka hana keaka e pili i kekahi ‘ōlelo no‘eau</p> <p>Ho‘ohana ka haumana i ka ‘ōlelo no‘eau ma ka pō‘aiapili kūpono</p>	<p>Ho‘opa‘ana‘au ka haumana i nā ‘ōlelo no‘eau nohie ma ka pō‘aiapili kūpono</p> <p>Ho‘opuka ka haumana i ka ‘ōlelo no‘eau ma ka pō‘aiapili kūpono.</p>
Hana keaka	<p>Haku i ka hana keaka no ka mo‘olelo i hā‘awi ‘ia e ke kumu ma ka hui</p> <p>Hana i ka hana keaka ma nā kuleana like ‘ole</p>	<p>Ho‘okō ka haumana i nā kuleana like ‘ole ma ka hana keaka e la‘a nō, he kāko‘o/ he mea ho‘okani/ apwa a hana keaka me ka</p> <ul style="list-style-type: none"> - pohā o ka leo - kūlana kino kūpono - ki‘ina leo - kū i ke ‘ano o ka me‘e <p>-ka hana lōkahi ‘ana me nā hoa hana keaka M: ha‘i‘ōlelo ke kumu/ hana keaka nā haumāna</p>
Mele/Oli		Koho a oli ka haumana i ke oli i ho‘opa‘a na‘au ‘ia ma ka wā kūpono a

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananiohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

	Ka leo oli	Puana Leo oli	ka pō‘aiapili pololei. Ho‘opa‘ana‘au ka haumana i nā oli/mele (pili kula/‘āina/kaiaulu) Ho‘opa‘ana‘au a ho‘opuka pololei ka haumana i nā mele a oli. Ha‘i hou ka haumana i ka mana‘o nui o ke mele/oli.
	Ha‘i‘ōlelo/Ha‘i mo‘olelo	Ha‘i hou i ka mo‘olelo a ke kumu i ha‘i ‘ōlelo ai/ heluhelu ‘ia ka mo‘olelo	Ho‘opili ka haumana i ka mo‘olelo āna i lohe ai. Ho‘opa‘ana‘au a ho‘opuka ka haumana i kekahi welina
H E L U H E L U - P M	Kumumana‘o	Ha‘awina	Ana Ho‘ohālike
	Lawena		Ho‘opa‘a pololei ka haumana i ka puke no ka heluhelu ‘ana. Lole pākahi ‘ia nā ‘ao‘ao. Mālama ka haumana i nā puke ma: <ul style="list-style-type: none"> • Ho‘iho‘i pono i nā puke • ‘A‘ole e kākau i loko • Lole mālie i nā ‘ao‘ao Launa ka mana‘o o ka haumana i ka mo‘olelo ma o ka la‘ana e helu ai. (He pilina me ka mea e heluhelu ‘ia ana me he mea ala ua komo ‘o ia i loko o ka mo‘olelo)
	‘Apomana‘o	papa M: Ho‘omaka ka haumana e ho‘opa‘ana‘au i ka pī a pā/ a i ‘ole hakalama, ki‘ikuhi ka‘ina hana (ha‘i hou i ka mo‘olelo ma ke ka‘ina pololei (3 pahu: ‘akahi, ‘alua, ‘akolu), lepili i ke ki‘i, inā hiki ke kākau hopuna ‘ōlelo.	Pane ka haumana i nā nīnau e pili i kekahi mea i heluhelu ‘ia iā ia Kuhi ka haumana i nā mahele mo‘olelo (po‘oinoa, hame‘e, pō‘aiapili, hihia, kumuhana, kumu-hopena, panina), inā loa‘a.

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananinohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

H O L O H E - P M	Kumumana‘o	Ha‘awina	Ana Ho‘ohālike
	Lawena		E maliu mai i ka leo. (‘A‘ole huli kua) Maka‘ala ka haumana i: <ul style="list-style-type: none"> • Nā kani ‘oko‘a o ka honua • Ka leo kumu/makua
	‘Ōkuhi	Nā ‘ōkuhi ma‘alahi: <ul style="list-style-type: none"> • ‘A‘ole ho‘okomo i nā helu • He mau hana ma‘amau • ‘A‘ole ho‘okomo i nā hua‘ōlelo ‘ākau a me hema Hahai i nā ‘ōkuhi a kekahi (ma o ka CD) (Oki leo ma iPad / iPod No ka hana ‘ana i kekahi CD Papa PD- ‘enehana	Ho‘okō ka haumana i nā ‘ōkuhi a kekahi no ke kaha ki‘i ‘ana/ ka hana/ apwa Papa M (2 ‘ōkuhi ma‘alahi)
	‘Apomana‘o	Kākau, kaha i ke ki‘i, pane i nā nīnau, ha‘i hou i nā mea i a‘o ‘ia **Launa ka nīnau i ke kumuhana e kama‘ilio ana - Ka nūnē ‘ana i ke kumu a ka nīnau e nīnau ai	Ho‘olohe a hō‘ike ka haumana e pili ana i kāna i lohe ai. <ul style="list-style-type: none"> • Kahaki‘i ka haumana e pili ana i kāna i lohe ai (Papa M).
K Ā K A U	Kumumana‘o	Ha‘awina	Ana Ho‘ohālike
	Conventions “Lula kākau” (ka pela ‘ana, nā kaha kiko, apwa)	Kākau i ka mana‘o/‘ōlelo Hawai‘i (Letter formation- no ka papa M/1) Ho‘omākaukau:	

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananiohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

<p style="text-align: center;">- P M</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Kaha i nā laina like ‘ole - Laina moe like - Pō‘ai - Laina hiō - kōā - Ho‘omeheu - Hana kope - ‘Oki i ka pepa - “Fine motor skills”/”Gross motor skill” - Ke ka‘inapu ‘ana <p>*a‘o i nā kumu no: Phonemic awareness Alphabetic</p>	
	<p>Nā ‘ano kākau</p>	<p>M: kahaki‘i, lēpili; mo‘omana‘o (‘a‘ole i ho‘oponopono ‘ia e ke kumu) mai ka puke mākau ‘ōlelo. papa inoa</p> <p>-Kahaki‘i i kona makemake (lepili ‘ia e ke kumu/keiki)</p>	<p>Kākau ka haumana no nā kumu like ‘ole.</p>

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananiohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

Pae Papa 'Ekahi

'Ō L E L O - P 1	Kumumana'o	Ha'awina	Ana Ho'ohālike
	Lawena		<p>Hō'ike ka haumana i ka lawena</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Nānā ka maka, ho'olohe ka pepeiao, a pa'a ka waha o ka haumana i ka manawa kūpono. ● Wala'au pono ka haumana i ka manawa e ho'oma'ama'a ai i ka 'ōlelo Hawai'i.
	Hua'ōlelo	<p>Ki'i kahi wene- ho'ohālikelike i 2 mau hua'ōlelo 'ano like (inaina/huhū-ha'oha'o/kāhāhā)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Freyer model (wehewehe, kahaki'i, ho'ohana ma ka hopuna'ōlelo) - 'Ike i ka 'oko'a o nā 'ula'ula like 'ole apwa(mākole, 'ula'ula, wena, nono ka papalina.) <ul style="list-style-type: none"> - Poloke/haki/nāhāhā - Hā'ule, helele'i, 'ōkupe, hina, walakua, palahuli, kahuli - Pi'i, pinana, kolo - Nou, kiloī, kīola, ho'olei, ho'olele, lū 	<p>Ho'ohana ka haumana i kekahi hua'ōlelo/ 'ōlelo kūpono i pani no kekahi hua'ōlelo/ 'ōlelo e like ka mana'o</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wehewehe ka haumana i ka mana'o o ka hua'ōlelo i kama'āina 'ole ma kahi o ka 'ōlelo Pelekānia ● Ho'ohana ka haumana i nā hua'ōlelo i pili loa i kāna mau hana ma'amau <ul style="list-style-type: none"> ○ Ho'ohana pololei ka haumana i nā 'a'ano (hopena) a me ka 'ami (kumu) ○ Ho'ohana i nā hua'ōlelo e pili i ka papa ha'awina i a'o 'ia ma ka papa <p>Maopopo i ka haumana, he mau mana'o ko ka hua'ōlelo ho'okahi</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kama'āina kekahi mau mana'o o ho'okahi hua'ōlelo i ka haumana.

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananiohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

<p>Pilina‘ōlelo</p>	<p>Na ka haumana e helu papa a wehewehe i ke kumu i hewa a pololei ai ka hopuna‘ōlelo. “No ke aha e hewa/pololei ai kēia hopuna ‘ōlelo?” (dok 2)</p> <p>Papa 1: ho‘omau papa M, a ho‘omaka e nānā ‘ia ke kōā, kiko pau, ninau, pū‘iwa, ma‘aka/na‘ina‘i,</p> <p>Analula</p> <ul style="list-style-type: none"> - kino‘ō/ kino‘ā - I‘oa henua (lalo/luna/hope/mua/waena) - Hunekuhi (mai/aku/iho/a‘e) - Papani/ pani inoa - Nā pepeke - ‘Aike ‘O.. - Kāhulu pepeke....apwa - nā kaha kiko - Kuhi ‘ākena - “Agency”- ‘a‘ano kū‘ē hāmani 	<p>Pane piha ka haumana i nā nīnau nohie.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pane pololei ka haumana i nā nīnau e pili ana i nā hana ma‘amau āna. <p>Ho‘ohana ka haumana i nā pepeke ma ka pō‘aiapili a kū i ka mana‘o Hawai‘i</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ho‘ohana pololei ka haumana i nā pilina ‘ōlelo: He, ‘O, Aia, Painu <p>Hō‘ike ka haumana i ka ‘oko‘a o ka hopena a ka hamani (ha‘ina pili)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ‘ōlelo ka haumana i ka hopena a me ka hana a pau (Ka‘akālai??)
<p>Kūmau ma ke kama‘ilio ‘ana</p>		<p>Wala‘au mau ka haumana ma kekahi pō‘aiapili</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wala‘au mau ka haumana ma nā pō‘aiapili ma‘amau
<p>Nīnau/Noi</p>	<p>M: ho‘okahi hua‘ōlelo/māmala ‘ōlelo</p> <p>Papa a‘e: Kālele kūlana / kahulu pepeke</p> <ul style="list-style-type: none"> - Launa ka nīnau i ke kumuhana e kama‘ilio ana - Nīnau piha ka haumana - Ka nūnē ‘ana i ke kumu a ka nīnau e 	<p>Haku ka haumana i nā nīnau e ho‘okele ana i kona apomana‘o a i ‘ole haku i ka nīnau e nune ana</p> <p>Ho‘ā‘o ka haumana e ho‘ohana i ka pepeke e nīnau ai</p> <p>Ho‘opololei koke ka haumana i kāna hemahema, ke lohe ‘ia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ho‘opololei koke ka haumana i kona hemahema, ke lohe ‘ia

‘Aukake 2016 Kāmua

	nīnau ai	Noi ka haumana i nā mea e pono ai
Walewaha		‘ōlelo ka haumana me ka poeko, ‘a‘ohe ona kānalua
Welina/ Ho‘olauna	‘ōlelo ka haumāna i ka welina i ka ho‘omaka ‘ana o ka ha‘i‘ōlelo	Ho‘olauna aku ka haumana me ka welina ku‘una i ke anaina
Mo‘okū‘auhau	Haku ka haumāna i nā nīnau e pili i kona mo‘okū‘auhau Nīnauele/Noi‘i ka haumana i ka ‘ohana i ka ‘ike e pono ai Ho‘onohonoho i ke oli mo‘okū‘auhau ma kekahi oloke‘a me ke ka‘ina pololei o nā hanauna Ho‘opa‘a na‘au a helu papa ‘ia nā hanauna ma ka mo‘okū‘auhau	Ho‘opuka ka haumana i nā nīnau i mea e ‘ike ai kona mo‘okū‘auhau pono‘ī. 1: nā kūpuna Ho‘onohonoho ka haumana i ka ‘ike i noi‘i ‘ia ma kahi kūpono o ke oloke‘a no kona mo‘okū‘auhau. Ho‘opa‘ana‘au a ho‘opuka ka haumana i kona mo‘okū‘auhau pono‘ī.
Hō‘ike‘ike	Hō‘ike a wehewehe i kāna mea i lawe mai ai i ka papa Na kekahi keiki e wehewehe i ke ki‘i a na kekahi e kaha i ke ki‘i e wehewehe ‘ia Lawe mai ka haumana i kekahi mea e hō‘ike‘ike ai i ka papa a wehewehe ka haumana i ka hana/ka pilina o ia mea iā ia	Ha‘i‘ōlelo uluwale ka haumana ma mua o ke anaina. Wehewehe mōakāka mai ka haumana i kekahi mea nohie (ka ‘ūpā, ke kelepona, ka hana a ia mau mea, apwa) 1: pane i nā nīnau Ho‘olohe ka haumana (ma ke anaina) i ka mea ha‘i‘ōlelo a nīnau aku i nā nīnau e pili i ka ha‘i‘ōlelo. 1: a‘o ‘ia nā nīnau a me ka pane
‘ōlelo no‘eau/ ‘ōlelo kaulana	Wehewehe ka haumana i ka ‘ōlelo no‘eau Haku i ka hana keaka e pili i kekahi ‘ōlelo no‘eau	Ho‘opa‘ana‘au ka haumana i nā ‘ōlelo no‘eau nohie ma ka pō‘aiapili kūpono Wehewehe a ho‘opili ka haumana i ke kaona i kona ola/ nohona

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananiohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

	Ho'ohana ka haumana i ka 'olelo no'eau ma ka pō'aiapili kūpono	pono ʻT. Haku ka haumana i ka hana keaka e hō'ike aku ai i ka pō'aiapili kūpono o ka 'olelo no'eau. Ho'opuka ka haumana i ka 'olelo no'eau ma ka pō'aiapili kūpono.
Ha'i 'olelo/ Ha'i mo'olelo	Ha'i hou i ka mo'olelo a ke kumu i ha'i 'olelo ai/ heluhelu 'ia ka mo'olelo	Ho'opōkole ka haumana i ka mo'olelo āna i lohe ai. Ho'olauna ka haumana i kona inoa, kona 'ohana, a me ka 'āina
Hana keaka	Haku i ka hana keaka no ka mo'olelo i hā'awi 'ia e ke kumu ma ka hui Hana i ka hana keaka ma nā kuleana like 'ole Hana keaka no kekahi mo'olelo i a'o 'ia / heluhelu 'ia Ma o ka hana keaka e hele a ma'a ai ka haumana i ke 'ano o ka leo a ke kūlana kino	Ho'okō ka haumana i nā kuleana like 'ole ma ka hana keaka e la'a nō, he kāko'o/ he mea ho'okani/ apwa a hana keaka me ka - pohā o ka leo - kūlana kino kūpono - ki'ina leo - kū i ke 'ano o ka me'e -ka hana lōkahi 'ana me nā hoa hana keaka 1: Pōkole ka hana keaka
Mele/Oli Ka leo oli	Puana Leo oli	Koho a oli ka haumana i ke oli i ho'opa'a na'au 'ia ma ka wā kūpono a ka pō'aiapili pololei. Ho'opa'ana'au ka haumana i nā oli/mele (pili kula/'āina/kaiaulu) Ho'opa'ana'au a ho'opuka pololei ka haumana i nā mele a oli. Ha'i hou ka haumana i ka mana'o nui o ke mele/oli.
H	Kumumana'o	Ha'awina
		Ana Ho'ohālike

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananinohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

E L U H E L U - P 1	Lawena	Mo'olelo ana: Nanea ka haumana i ka heluhelu 'ana a koho 'o ia i ka heluhelu 'ana i kona wā ka'awale.	-Heluhelu ka haumana i ka palapala mai ka hema a i ka 'ākau. Launa ka mana'o o ka haumana i ka mo'olelo ma o ka la'ana e helu ai. (He pilina me ka mea e heluhelu 'ia ana me he mea ala ua komo 'o ia i loko o ka mo'olelo)
	Kahua Heluhelu	Ma'a ka haumana i ka lohe 'ana i nā leo/kani o nā hua palapala/Ho'opuka i ka leo o nā hua palapala/ hua hakalama	'Ike ka haumana i nā leo/kani o nā pī'āpā (hua palapala) 'Ike ka haumana i nā hua hakalama
	'Apomana'o	Papa1: E kākau i māmala 'ōlelo me ke ki'i, Na ki'ikuhi like 'ole me ke kā ko'o o ke kumu, Kākau i mau māmala 'ōlelo * 'a'ole i kau palena 'ia, aia i ke keiki. (Papa 1: Ho'omaka me nā analula like 'ole, kaha puana'ī, nā kumuhana o nā puke like 'ole, ho'omaka e kuhi i ka hihia o ka mo'olelo, mana'o nui o ka mo'olelo, wanana o ka mo'olelo	Ha'i hou ka haumana i ka mea i heluhelu 'ia iā ia ma ke ka'ina pololei. Kuhi ka haumana i nā mahele mo'olelo (po'oinoa, hame'e, pō'aiapili, hihia, kumuhana, kumu-hopena, panina), inā loa'a. Maopopo ka mana'o o ka hua'ōlelo hou ma o ka pō'aiapili a me nā ki'i me ke kāko'o o ke kumu.
H O 'O L O H	Kumumana'o	Ha'awina	Ana Ho'ohālike
	Lawena		Maka'ala ka haumana i: <ul style="list-style-type: none"> • Ka leo kumu/makua • Nā kani 'oko'a o ka honua
	'ōkuhi	Nā 'ōkuhi ma'alahi: <ul style="list-style-type: none"> • 'A'ole ho'okomo i nā helu • He mau hana ma'amau • 'A'ole ho'okomo i nā hua'ōlelo 'ākau a me hema 	Ho'okō ka haumana i nā 'ōkuhi a kekahi no ke kaha ki'i 'ana/ ka hana/apwa [Papa 1 ('ōkuhi ma'alahi)]

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananinohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

E - P 1		<p>Hahai i nā ‘ōkuhi a kekahi (ma o ka CD)</p> <p>(Oki leo ma iPad / iPod No ka hana ‘ana i kekahi CD Papa PD- ‘enehana</p>	
K Ā K A U - P 1	<p>Kumumana‘o</p> <p>Conventions “Lula kākau” (ka pela ‘ana, nā kaha kiko, apwa)</p>	<p>Ha‘awina</p> <p>Kākau i ka mana‘o/‘ōlelo Hawai‘i</p> <p>(Kau 1)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hakalama - Ho‘omeheu/hana kope i nā hua palapala - Pa‘a nā hua palapala - Hua ma‘aka/na‘ina‘i <p>(Kau 2)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Haku i ka hopuna ‘ōlelo e hō‘ike i kona mana‘o pono‘ī - Kiko pau - Kōā (ho‘omaka) - Ke ka‘ina o nā hua‘ōlelo <p>Mākau enehana: (Papa 1)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ka ho‘ohana ‘ana i ka ‘iole (koho a kaulakō/ kaomi a kauō/ kauō a kau) - Ka papa pihi <p>Nā kaha kiko</p>	<p>Ana Ho‘ohālike</p> <p>Hō‘ike ka haumana i kona ‘ike i nā hua palapala</p>

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananiohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

	http://www.ulukau.org/elib/cgi-bin/librariy?c=nkoh01	
Hua‘ōlelo	Ka pela ‘ana	‘Ike ka haumana i ka mana‘o o ke kahakō a me ka ‘okina.
Ka Loihape/ Ho‘oponopono/ Paka ‘ana	Hō‘ike/ ho‘opuka i ke ka‘ina hana o ka paka Paka pū ka haumana me nā hoa papa i kekaha hopuna‘ōlelo hemahema Loihape Hikaloi i kāna ‘ōlelo a palapala i ka hua‘ōlelo/analula kūpono	Loihape ka haumana i kāna mea i kākau ai. E nānā i nā lula kākau no ka pae papa
Nā ‘ano kākau	Papa 1: Kākau i leka iā ia pono‘ī, mo‘omana‘o, noi‘i-me ke kāko‘o o ke kumu,	Kākau ka haumana no nā kumu like ‘ole.

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananiohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

Pae Papa 'Elua

'Ō L E L O - P 2	Kumumana 'o	Ha 'awina	Ana Ho 'ohālike
	Lawena		<p>Hō'ike ka haumana i ka lawena</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Nānā ka maka, ho'olohe ka pepeiao, a pa'a ka waha o ka haumana i ka manawa kūpono. ● Wala'au pono ka haumana i ka manawa e ho'oma'ama'a ai i ka 'ōlelo Hawai'i.
	Hua'ōlelo	<p>Ki'i kuhi wene- ho'ohālikelike i 2 mau hua'ōlelo 'ano like (inaina/huhū-ha'oha'o/kāhāhā)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Freyer model (wehewehe, kahaki'i, ho'ohana ma ka hopuna'ōlelo) - 'Ike i ka 'oko'a o nā 'ula'ula like 'ole apwa(mākole, 'ula'ula, wena, nono ka papalina.) <ul style="list-style-type: none"> - Poloke/haki/nāhāhā - Hā'ule, helele'i, 'ōkupe, hina, walakua, palahuli, kahuli - Pi'i, pinana, kolo - Nou, kilo, kīola, ho'olei, ho'olele, lū - He mau mana'o ko ka hua'ōlelo: e like me kau: kau ke ka'a; kau ka pōmaika'i; kau wela; kau i ka pepa; kau mai i luna; kau ke keha 	<p>Ho'ohana ka haumana i kekahi hua'ōlelo/ 'ōlelo kūpono i pani no kekahi hua'ōlelo/ 'ōlelo e like ka mana'o</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Ho'ohana ka haumana i kekahi hua'ōlelo/poke 'ōlelo ma kahi o kekahi hua'ōlelo i like ka mana'o ● Wehewehe ka haumana i ka mana'o o ka hua'ōlelo i kama'āina 'ole ma kahi o ka 'ōlelo Pelekānia <ul style="list-style-type: none"> ○ Ho'ohana pololei ka haumana i nā 'a'ano (hopena) a me ka 'ami (kumu) ○ Ho'ohana pololei ka haumana i ka hamani/hehele (ha'ina pili/pili 'ole) <p>Maopopo i ka haumana, he mau mana'o ko ka hua'ōlelo ho'okahi</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kama'āina kekahi mau mana'o o ho'okahi hua'ōlelo i ka haumana.

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananiohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

<p>Pilina‘ōlelo</p>	<p>Na ka haumana e helu papa a wehewehe i ke kumu i hewa a pololei ai ka hopuna‘ōlelo. “No ke aha e hewa/pololei ai kēia hopuna ‘ōlelo?” (dok 2)</p> <p>Ka ho‘omaha ‘ana, ka hanu ‘ana,</p> <p>No ka mākau ‘ōlelo a me ka mākau heluhelu</p> <p>Papa 2: ho‘omau papa 1, aia nā hua ‘ōlelo ma ke ka‘ina kūpono: “ ‘O kēlā no aha.”</p> <p>Analula</p> <ul style="list-style-type: none"> - kino‘ō/ kino‘ā - I‘oa henua (lalo/luna/hope/mua/waena) - Hunekuhi (mai/aku/iho/a‘e) - Papani/ pani inoa - Nā pepeke - ‘Aike ‘O.. - Kāhulu pepeke....apwa - nā kaha kiko - Kuhi ‘ākena - “Agency”- ‘a‘ano kū‘ē hāmani 	<p>Pane piha ka haumana i nā nīnau nohie.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Pane ka haumana i nā nīnau e pili ana i nā hana ma‘a ‘ole. <p>Hō‘ike ka haumana i ka ‘oko‘a o ka hopena a ka hamani (ha‘ina pili)</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ‘ōlelo ka haumana i ka hopena a me ka hana a pau (Ka‘akālai??)
<p>Kūmau ma ke kama‘ilio ‘ana</p>		<p>Wala‘au mau ka haumana ma kekahi pō‘aiapili</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wala‘au mau ka haumana ma kekahi pō‘aiapili
<p>Nīnau/Noi</p>	<p>M: ho‘okahi hua‘ōlelo/māmala ‘ōlelo</p> <p>Papa a‘e: Kālele kūlana / kāhulu pepeke</p>	<p>Haku ka haumana i nā nīnau e ho‘okele ana i kona apomana‘o a i ‘ole haku i ka nīnau e nūnē ana</p> <p>Ho‘ā‘o ka haumana e ho‘ohana i ka pepeke e nīnau ai</p>

‘Aukake 2016 Kāmua

	<ul style="list-style-type: none"> - Launa ka nīnau i ke kumuhana e kama'ilio ana - Nīnau piha ka haumana - Ka nūnē 'ana i ke kumu a ka nīnau e nīnau ai 	<p>Ho'opololei koke ka haumana i kāna hemahema, ke lohe 'ia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ho'opololei koke ka haumana i kona hemahema, ke lohe 'ia
Walewaha		'ōlelo ka haumana me ka poeko, 'a'ohē ona kānalua
Welina/ Ho'olauna	'ōlelo ka haumana i ka welina i ka ho'omaka 'ana o ka ha'i'ōlelo	Ho'olauna aku ka haumana me ka welina ku'una i ke anaina
Mo'okū'auhau	<p>Haku ka haumana i nā nīnau e pili i kona mo'okū'auhau</p> <p>Nīnauē/Noi'i ka haumana i ka 'ohana i ka 'ike e pono ai</p> <p>Ho'onohonoho i ke oli mo'okū'auhau ma kekahi oloke'a me ke ka'ina pololei o nā hanauna</p> <p>Ho'opa'ana'au a i ke kūpuna kuakahi 'O _____ ke kāne, 'o _____ ka wahine.</p> <p>Noho pū lāua a hānau 'ia 'o _____.</p> <p>Ho'opa'a na'au a helu papa 'ia nā hanauna ma ka mo'okū'auhau</p>	<p>Ho'opuka ka haumana i nā nīnau i mea e 'ike ai kona mo'okū'auhau pono'ī. (2: kūpuna kuakahi)</p> <p>Ho'onohonoho ka haumana i ka 'ike i noi'i 'ia ma kahi kūpono o ke oloke'a no kona mo'okū'auhau.</p> <p>Ho'opa'ana'au a ho'opuka ka haumana i kona mo'okū'auhau pono'ī.</p>
Hō'ike'ike	<p>Hō'ike a wehewehe i kāna mea i lawe mai ai i ka papa</p> <p>Lawe mai ka haumana i kekahi mea e</p>	<p>Ha'i'ōlelo uluwale ka haumana ma mua o ke anaina.</p> <p>Wehewehe mōakāka mai ka haumana i kekahi mea nohīe (ka 'ūpā, ke kelepona, ka hana a ia mau mea, apwa)</p>

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananiohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

	<p>hō'ike'ike ai i ka papa a wehewehe ka haumana i ka hana/ka pilina o ia mea iā ia</p> <p>Na kekahi keiki e wehewehe i ke ki'i a na kekahi e kaha i ke ki'i e wehewehe 'ia</p>	<p>Ho'olohe ka haumana (ma ke anaina) i ka mea ha'i'ōlelo a nānā aku i nā nānā e pili i ka ha'i'ōlelo.</p> <p>Pane ka haumana i nā nānā e nānā 'ia e ke anaina me ka pololei.</p>
'ōlelo no'eau/ 'ōlelo kaulana	<p>Wehewehe ka haumana i ka 'ōlelo no'eau</p> <p>Ho'opili a wehewehe ka haumana i ke kaona o ka 'ōlelo no'eau</p> <p>Haku i ka hana keaka e pili i kekahi 'ōlelo no'eau</p> <p>Ho'ohana ka haumana i ka 'ōlelo no'eau ma ka pō'aiapili kūpono</p> <p>Ma o ka ha'i mo'olelo, Ma o nā ki'i, he la'ana o ka mana'o</p>	<p>Ho'opa'ana'au ka haumana i nā 'ōlelo no'eau nohie ma ka pō'aiapili kūpono</p> <p>Wehewehe ka haumana i ke kaona o ka 'ōlelo no'eau.</p> <p>Wehewehe a ho'opili ka haumana i ke kaona i kona ola/ nohona pono'ī.</p> <p>Haku ka haumana i ka hana keaka e hō'ike aku ai i ka pō'aiapili kūpono o ka 'ōlelo no'eau.</p> <p>Ho'opuka ka haumana i ka 'ōlelo no'eau ma ka pō'aiapili kūpono.</p>
Ha'i 'ōlelo/ Ha'i mo'olelo	<p>(Papa 2: Ho'omaka e wala 'au e pili ana i ke mele, kona mana'o, hula, pule ha'aheo (ho'ohano hano iā SM Kamakau),</p>	<p>Ho'ouluulu ka haumana i ka mo'olelo āna i lohe ai.</p> <p>'ōlelo uluwale ka haumana i pili i ka pō'aiapili kula</p> <p>Ho'opōkole ka haumana i ka mo'olelo ma ke ka'ina pololei.</p>
Hana keaka	<p>Haku i ka hana keaka no ka mo'olelo i hā'awi 'ia e ke kumu ma ka hui</p> <p>Hana i ka hana keaka ma nā kuleana like 'ole</p> <p>Hana keaka no kekahi mo'olelo i a'o 'ia /</p>	<p>Ho'okō ka haumana i nā kuleana like 'ole ma ka hana keaka e la'a nō, he kāko'o/ he mea ho'okani/ apwa</p> <p>a hana keaka me ka</p> <ul style="list-style-type: none"> - pohā o ka leo - kūlana kino kūpono - ki'ina leo - kū i ke 'ano o ka me'e

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananinohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

		heluhelu ‘ia Ma o ka hana keaka e hele a ma‘a ai ka haumana i ke ‘ano o ka leo a ke kŭlana kino	-ka hana lōkahi ‘ana me nā hoa hana keaka
	Mele/Oli Ka leo oli	Puana Leo oli	Koho a oli ka haumana i ke oli i ho‘opa‘a na‘au ‘ia ma ka wā kūpono a ka pō‘aiapili pololei. Ho‘opa‘ana‘au ka haumana i nā oli/mele (pili kula/‘āina/kaiaulu) Ho‘opa‘ana‘au a ho‘opuka pololei ka haumana i nā mele a oli. Ha‘i hou ka haumana i ka mana‘o nui o ke mele/oli.
H E L U H E L U - P 2	Kumumana‘o	Ha‘awina	Ana Ho‘ohālike
	Lawena	Mo‘olelo ana: Nanea ka haumana i ka heluhelu ‘ana a koho ‘o ia i ka heluhelu ‘ana i kona wā ka‘awale.	Launa ka mana‘o o ka haumana i ka mo‘olelo ma o ka la‘ana e helu ai. (He pilina me ka mea e heluhelu ‘ia ana me he mea ala ua komo ‘o ia i loko o ka mo‘olelo)
	Kahua Heluhelu	Ma‘a ka haumana i ka lohe ‘ana i nā leo/kani o nā hua palapala/Ho‘opuka i ka leo o nā hua palapala/ hua hakalama	Hō‘ike ka haumana i kona maopopo nā inoa o nā pī‘āpā
	Ki‘ina leo/ leo hame‘e		Nīnau ka haumana i nā nīnau (‘Ae/‘A‘ole) me ke ki‘ina leo pololei.

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananiohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

	‘Apomana‘o	<p>Papa 2: E kākau i paukū pili i ka mo‘olelo, ho‘ohana ‘ia nā ki‘ikuhi ho‘oka‘ina</p> <p>Kama‘ilio no nā mana‘o nui o ka māhele o ka mo‘olelo i heluhelu ‘ia</p> <p>(Papa 2: Ho‘omau me ka pae Papa ‘Ekahi. He ha‘awina ko ka puke, Kālele ‘ia ka pilina ‘ōlelo. Na puke la‘ana: Manu Palupalu, nā ka‘ao.)</p>	<p>Hō‘ulu‘ulu pōkole ka haumana i ka mana‘o nui.</p> <p>Wehewehe ka haumana i ka mana‘o nui a e kāko‘o me kekahi la‘ana.</p> <p>Kuhi ka haumana i nā mahele mo‘olelo (po‘oinoa, hame‘e, pō‘aiapili, hihia, kumuhana, kumu-hopena, panina), inā loa‘a.</p> <p>Maopopo ka mana‘o o ka hua‘ōlelo hou ma o ka pō‘aiapili a me nā ki‘i.</p>
	‘Imi i ka ‘ike (noi‘i)	Noi‘i ka papa/ Noi‘i ma o ka makawalu ‘ana i ke kumuhana ma nā hui	E haku i nā ana launa hou.
	Mele/Oli	Makawalu/ a noi‘i	Ha‘i ka haumana i kekahi mau mana‘o i loko o ke mele/ oli.
H O ‘ O L O H E - P 2	Kumumana‘o	Ha‘awina	Ana Ho‘ohālike
	‘ōkuhi	<p>Nā ‘ōkuhi ma‘alahi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ‘A‘ole ho‘okomo i nā helu ● He mau hana ma‘amau ● ‘A‘ole ho‘okomo i nā hua‘ōlelo ‘ākau a me hema <p>Hahai i nā ‘ōkuhi a kekahi (ma o ka CD)</p> <p>(Oki leo ma iPad / iPod No ka hana ‘ana i kekahi CD Papa PD- ‘enehana</p>	Ho‘okō pololei ka haumana i nā ‘ōkuhi 3+ ‘anu‘u.

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananinohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

K Ā K A U - P 2	Kumumana‘o	Ha‘awina	Ana Ho‘ohālike
	Conventions “Lula kākau” (ka pela ‘ana, nā kaha kiko, apwa)	<p>Kākau i ka mana‘o/‘ōlelo Hawai‘i</p> <ul style="list-style-type: none"> - Paukū pōkole (ho‘olauna) - hopuna‘ōlelo piha - ‘ike ‘ia ka pilina o kekahi mālmala ‘ōlelo i kekahi māmala ‘ōlelo - Ho‘oka‘ina kūpono i ka hopuna‘ōlelo <p>Haku i wahi paukū e wehewehe ana</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kūlana kino - Ka ho‘opa‘a ‘ana i ka penikala - Ke kaha ‘ana i nā hua palapala - Ka ho‘opa‘a ‘ana i ka pepa <p>Mākau enehana: (Papa 2)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kaha ki‘i ma ka lolouila -Kikokiko i ka mea āna i kākau ai 	<p>Hō‘ike ka haumana i kona ‘ike i nā hua palapala</p> <p>Nā kaha kiko</p> <p>http://www.ulukau.org/elib/cgi-bin/library?c=nkoh01</p>
	Hua‘ōlelo	Ka pela ‘ana	<p>Pela pololei ma kona ‘ano i ‘ae ‘ia ma ke kula.</p> <p>‘Ike ka haumana i ka mana‘o o ke kahakō a me ka ‘okina.</p>
	Ka Loihape/ Ho‘oponopono/Pa ka ‘ana	<p>Hō‘ike/ ho‘opuka i ke ka‘ina hana o ka paka</p> <p>Paka pū ka haumana me nā hoa papa i kekaha hopuna‘ōlelo hemahema</p> <p>Loihape</p>	<p>Loihape ka haumana i kāna mea i kākau ai.</p> <p>-E nānā i nā lula kākau no ka pae papa</p> <p>Ho‘oponopono ka haumana i kekahi hopuna‘ōlelo hemahema.</p> <p>-E nānā i nā lula kākau no ka pae papa</p>

‘Aukake 2016 Kāmua

	Hikaloi i kāna ‘ōlelo a palapala i ka hua‘ōlelo/analula kūpono Loiloi i ke kākau a Ha‘i (i ka hua‘ōlelo / analula kūpono) me ke aloha	*E mālama i kekahi hālāwai
Hō‘ike Mana‘o	Puke mo‘omana‘o- Kākau nā haumāna i ko lākou mana‘o no ke kono upu mana‘o (prompt) a e kāko‘o i kona mana‘o (Papa 2: Kākau i 1 paukū pili i ke kumuhana)	Wehewehe ka haumana i kona mana‘o e pili ana i kekahi <i>kumu upu mana o</i> (prompt) a ho‘ohana i nā hua‘ōlelo kūpono no ia kumuhana
Nā ‘ano kākau	Papa 2: E ho‘omau me ka pae Papa ‘Ekahi. Na ka haumana e ‘imi noi‘i iā ia iho,	Kākau ka haumana no nā kumu like ‘ole.
	Nā māhele o ka leka: ka welina/ ke kino/ ka panina/ helu o ka lā/ ka pūlima	Kākau ka haumana i ka leka e hō‘ike ana i nā māhele a pau o ka leka.
	Haku i nā nīnau e pane ai i ke kumuhana i hā‘awi ‘ia	Kākau ka haumana i nā nīnau e pane ‘ia ai ma ka noi‘i ‘ana i ke kumuhana nohie. Kākau ka haumana i ka paukū ma hope o ka hana noi‘i. Noi‘i ka haumana ma o ka pūnaewehe, nā puke, ka nīnau e a me nā kumuwaiwai like ‘ole: <ul style="list-style-type: none"> • Na ke kumu e ho‘olauka‘i i ke ki‘ina hana
		Ho‘oka‘ina ka haumana i kāna mau hana (lei, ho‘omākaukau mea ‘ai, a pēlā aku).

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananiohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananinohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

Pae Papa 'Ekolu

'Ō L E L O - P 3 / 4	Kumumana'ō	Ha'awina	Ana Ho'ohālike
	Lawena		<p>Hō'ike ka haumana i ka lawena</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nānā ka maka, ho'olohe ka pepeiao, a pa'a ka waha o ka haumana i ka manawa kūpono. • Wala'au pono ka haumana i ka manawa e ho'oma'ama'a ai i ka 'ōlelo Hawai'i.
	Hua'ōlelo	<p>Ki'i kuhi wene- ho'ohālikelike i 2 mau hua'ōlelo 'ano like (inaina/huhū-ha'oha'o/kāhāhā)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Freyer model (wehewehe, kahaki'i, ho'ohana ma ka hopuna'ōlelo) - 'Ike i ka 'oko'a o nā 'ula'ula like 'ole apwa(mākole, 'ula'ula, wena, nono ka papalina.) <ul style="list-style-type: none"> - Poloke/haki/nāhāhā - Hā'ule, helele'i, 'ōkupe, hina, walakua, palahuli, kahuli - Pi'i, pinana, kolo - Nou, kiloi, kīola, ho'olei, ho'olele, lū - Ho'ohana i nā hua'ōlelo kūpono - Nā hua lekikona 	<p>Koho ka haumana ke koho i ka hua'ōlelo e ho'ohana ai ma ka pō'aiapili kūpono</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ho'ohana ka haumana i nā hua'ōlelo kūpono no kekahi pō'aiapili • Kama'āina kekahi mau mana'ō o ho'okahi hua'ōlelo i ka haumana.
	Kūmau ma ke kama'ilio 'ana		Komo pū ka haumana i ka wala'au 'ana ke loli ke kumuhana
	Nīnau/Noi	Papa a'e: Kālele kūlana / kahulu pepeke	Haku ka haumana i nā nīnau e ho'okele ana i kona apomana'ō a i 'ole

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananiohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

	<ul style="list-style-type: none"> - Launa ka nīnau i ke kumuhana e kama'ilio ana - Nīnau piha ka haumana - Ka nūnē 'ana i ke kumu a ka nīnau e nīnau ai 	<p>haku i ka nīnau e nūnē ana me ke kōkua</p> <p>Ho'ā'o ka haumana e ho'ohana i ka pepeke e nīnau ai</p> <p>Ho'opololei koke ka haumana i kāna hemahema, ke lohe 'ia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ho'opololei koke ka haumana i kona hemahema, ke lohe 'ia
Walewaha		'ōlelo ka haumana me ka poeko, 'a'ohe ona kānalua
Welina/ Ho'olauna	'ōlelo ka haumāna i ka welina i ka ho'omaka 'ana o ka ha'i'ōlelo	Ho'olauna aku ka haumana me ka welina ku'una i ke anaina
Mo'okū'auhau	<p>Haku ka haumāna i nā nīnau e pili i kona mo'okū'auhau</p> <p>'O ____ ke kāne, 'o ____ ka wahine. Noho pū lāua a hānau 'ia 'o _____.</p> <p>Nīnauele/Noi'i ka haumana i ka 'ohana i ka 'ike e pono ai</p> <p>Ho'onohonoho i ke oli mo'okū'auhau ma kekahi oloke'a me ke ka'ina pololei o nā hanauna</p> <p>Ho'opa'a na'au a helu papa 'ia nā hanauna ma ka mo'okū'auhau</p> <p>Ho'opa'ana'au a i ke kūpuna kuakahi</p>	<p>Ho'opuka ka haumana i nā nīnau i mea e 'ike ai kona mo'okū'auhau pono'ī.</p> <p>Ho'onohonoho ka haumana i ka 'ike i noi'i 'ia ma kahi kūpono o ke oloke'a no kona mo'okū'auhau.</p> <p>Ho'opa'ana'au a ho'opuka ka haumana i kona mo'okū'auhau pono'ī.</p>
Hō'ike'ike	Na kekahi keiki e wehewehe i ke ki'i a na	Ha'i'ōlelo uluwale ka haumana ma mua o ke anaina.

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananiohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

	kekahi e kaha i ke ki'i e wehewehe 'ia	
'ōlelo no'eau/ 'ōlelo kaulana	<p>Wehewehe ka haumana i ka 'ōlelo no'eau</p> <p>Ho'opili a wehewehe ka haumana i ke kaona o ka 'ōlelo no'eau</p> <p>Haku i ka hana keaka e pili i kekahi 'ōlelo no'eau</p> <p>Ho'ohana ka haumana i ka 'ōlelo no'eau ma ka pō'aiapili kūpono</p> <p>Ma o ka ha'i mo'olelo, Ma o nā ki'i, he la'ana o ka mana'o</p>	<p>Ho'opa'ana'au ka haumana i nā 'ōlelo no'eau nohie ma ka pō'aiapili kūpono</p> <p>Ho'opuka ka haumana i ka 'ōlelo no'eau ma ka pō'aiapili kūpono.</p>
Ha'i 'ōlelo/ Ha'i mo'olelo		<p>Ha'i hou ka haumana i ka mo'olelo āna i ho'opa'ana'au ai.</p> <p>'ōlelo hō'ike'ike ka haumana i kāna pāhana i hana ai i ke anaina.</p>
Hana keaka	<p>Haku i ka hana keaka no ka mo'olelo i hā'awi 'ia e ke kumu ma ka hui</p> <p>Hana i ka hana keaka ma nā kuleana like 'ole</p> <p>Hana keaka no kekahi mo'olelo i a'o 'ia / heluhelu 'ia</p> <p>Ma o ka hana keaka e hele a ma'a ai ka haumana i ke 'ano o ka leo a ke kūlana kino</p>	<p>Ho'okō ka haumana i nā kuleana like 'ole ma ka hana keaka e la'a nō, he kāko'o/ he mea ho'okani/ apwa</p> <p>a hana keaka me ka</p> <ul style="list-style-type: none"> - pohā o ka leo - kūlana kino kūpono - ki'ina leo - kū i ke 'ano o ka me'e -ka hana lōkahi 'ana me nā hoa hana keaka
Mele/Oli Ka leo oli		<p>Koho a oli ka haumana i ke oli i ho'opa'a na'au 'ia ma ka wā kūpono a ka pō'aiapili pololei.</p>

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananiohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

		Puana Leo oli	Ho'opa'ana'au ka haumana i nā oli/mele (pili kula/'āina/kaiaulu) Ho'opa'ana'au a ho'opuka pololei ka haumana i nā mele a oli. Ha'i hou ka haumana i ka mana'o nui o ke mele/oli.
‘Ō L E L O - P 3	Kumumana'o	Ho'ākāka	Ana Ho'ohālike (‘O nā ana kēia e kū nei a e ho'ohana 'ia nei no ka hō'ike KAEO)
	Walewaha 1.1 3-4.O.1 (Ka Pane Piha)	Pane ma ka māmala'ōlelo piha, e ho'ohana i ka 'ike mai kekahi kumu waiwai mai, e like ka ha'ina nīnau me ka nīnau, e kūpono ka ho'ohana 'ia o ka pilina'ōlelo e mōakāka ai ka ha'ina.	Pane piha 'ia nā nīnau me ka 'ōlelo mōakāka.
	Walewaha 1.1 3-4.O.2 (Ka Pane Piha)		Ho'opuka 'ia ka 'ōlelo: a) e kuhikuhi pono ai iā ha'i i kekahi hana e) e hō'ike ai i ke 'ano o ka haumana a me kona mana'o pono'i i) e kāko'o ai i ko ka haumāna mana'o me nā la'ana kūpono (2+)
	Walewaha 1.1 3-4.O.3 (Ka Pane Piha)	E maopopo i ka haumana ka 'ōlelo kūpono/ pilina'ōlelo kūpono e helu ai a e ho'oka'ina ai. (E la'a: 'akahi-'alua/ mua-waena-hope.)	Wehewehe pono 'ia ke ka'ina o kekahi hana a i 'ole kekahi mo'olelo ma o ka helu papa 'ia o nā 'ānu'u o ia hana
	Walewaha 1.1 3-4.O.4 (Ka Pane Piha)	No ka pono o ka puana, inā 'a'ole e hiki ke maopopo ka 'ōlelo o ka haumana no ka hemahema o ka puana, 'a'ole nō ia he puana pono. Pili pū kēia i ka hiki iā ia ke 'ike i ka puana pono 'ia o ka 'ōlelo ma o	Puana pono 'ia nā hua 'ōlelo e mōakāka ai ka 'ōlelo.

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananiohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

		kona ‘apo pono ‘ana i ka ‘ōlelo e ‘ōlelo ‘ia mai iā ia.	
	Walewaha 1.1 3-4.O.5 (Ka ‘Ikena ‘Ōlelo Hawai‘i)	Ua pili i ka hua lekikona. (E la‘a: Lō‘ihi ke kanaka-Ki‘eki‘e ka pali.)	Ho‘opuka ‘ia ka ‘ōlelo e kū ana i ka pō‘aiapili kūpono.
	Ho‘omaopopo 1.2 3-4.O.6 (Ka Ho‘olohe)	E pa‘a nā hua‘ōlelo a pau e pono ai nā kumuhana a‘o o nā papa a pau o ka pae Papa 3.	Pa‘a ka mana‘o o nā pilina kūpono a me nā hua‘ōlelo kūpono e komo ai i ke kūkā kama‘ilio.
	Ho‘omaopopo 1.2 3-4.O.7 (Ka Ho‘olohe)	E hō‘ulu‘ulu ka haumana i ka mana‘o nui o kekahi ‘ōlelo i ‘ōlelo ‘ia mai.	Ha‘i hou i kekahi mo‘olelo e hō‘ike ai i ka maopopo o kā ka haumana i lohe ai.
M E L E / O L I - P 3	Kumumana‘o	Ho‘ākāka	Ana Ho‘ohālike (‘O nā ana kēia e kū nei a e ho‘ohana ‘ia nei no ka hō‘ike KAEO)
	Ka Ho‘opa‘ana‘au 2.1 3-4.MO.1 (Ka ‘Ikena Mele/Oli)	Pa‘ana‘au nā inoa ‘āina, nā inoa mo‘okū‘auhau Hawai‘i, ka ‘ike ku‘una o loko o ke mele/oli.	Pa‘a kekahi ha‘awina no loko o ke mele e ho‘onui ai i ka ‘ike haumana.
	Ka Leo Mele/Oli 2.2 3-4.MO.2 (Ka Ho‘opili)	Ho‘ohana ‘ia nā mele a me nā oli e mahalo ai, e hā‘awi ai i ke aloha a me ke noi komo ‘ana.	Mele a oli ‘ia ke mele/ oli ma ka pō‘aiapili kūpono no ia pae.

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananioheea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kolehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

H E L U H E L U - P 3 / 4	Kumumana‘o	Ha‘awina	Ana Ho‘ohālike
	Lawena	Mālama Pōki‘i- heluhelu i nā puke i nā pōki‘i (Papa 3-6) Mo‘olelo ana: Nanea ka haumana i ka heluhelu ‘ana a koho ‘o ia i ka heluhelu ‘ana i kona wā ka‘awale.	Launa ka mana‘o o ka haumana i ka mo‘olelo ma o ka la‘ana e helu ai. (He pilina me ka mea e heluhelu ‘ia ana me he mea ala ua komo ‘o ia i loko o ka mo‘olelo)
	Ki‘ina leo/ leo hame‘e Ka leo / nā kaha kiko		Ho‘ohana ka haumana i ke ki‘ina leo kūpono a me ke ku‘una/ ka nānā ‘ana i nā kaha kiko Ho‘ololi ka haumana i kona leo i mea e hō‘ike aku ai i ka maopopo a e hoihoi ai ka pepeiao.
	Poeko/Puana	A‘o i ka ho‘omaha ‘ana ma ke kiko maha a ke kiko pau.	Poeko ka heluhelu waha me ka puana pono.
	‘Apomana‘o	Kama‘ilio no nā mana‘o nui o ka māhele o ka mo‘olelo i heluhelu ‘ia	Wehewehe ka haumana i ka mana‘o nui a e kāko‘o me kekahi la‘ana. Maopopo ka mana‘o o ka hua‘ōlelo hou ma o ka pō‘aiapili a me nā ki‘i.
	‘Imi i ka ‘ike (noi‘i)	Noi‘i ka papa/ Noi‘i ma o ka makawalu ‘ana i ke kumuhana ma nā hui	E haku i nā ana launa hou.
	Mele/Oli		Ha‘i ka haumana i kekahi mau mana‘o i loko o ke mele/ oli.
	Kumumana‘o	Ho‘ākāka	Ana Ho‘ohālike

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananinohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

H E L U H E L U - P 3			(‘O nā ana kēia e kū nei a e ho‘ohana ‘ia nei no ka hō‘ike KAEO)
	Nā ‘Ano Heluhelu 4.1 3.H.1 (Ka Heluhelu Mo‘olelo)		Kūkulu ka haumana i kona mana‘o a. ma o nā la‘ana mai ka mea āna i heluhelu ai. (1+ a ‘oi la‘ana) e. ma o ke kuhi ‘ana i ka mana‘o o ka mea kākau.
	Nā ‘Ano Heluhelu 4.1 3.H.2 (Ka Heluhelu Mo‘olelo)	Pili kēia i ka hiki i ka haumana ke ‘ike i ke ka‘ina o nā hana, ka mo‘okū‘auhau hāme‘e a me ke ka‘ina o ke komo ‘ana i ka mo‘olelo, nā ‘āina i kipa ‘ia a pēlā aku. I mea kēia e ho‘omaopopo ai i ka pilina o ke ka‘ina mo‘olelo, ka mana‘o nui a me nā ha‘awina o loko.	Wehewehe ‘ia ke ka‘ina hana o ka mo‘olelo
	Nā ‘Ano Heluhelu 4.1 3.H.3 (Ka Heluhelu Mo‘olelo)	Ho‘ohālikelike ‘ia nā hāme‘e ma o ka hō‘ike ‘ana i ko lākou mau mana‘o e ‘ike ai i ka like a me ka ‘oko‘a o lākou. Pēia pū nō ka ho‘ohālikelike ‘ana i ko lākou mau ‘ano. (E la‘a: mākonā kekahi a ‘olu‘olu kekahi.)	Ho‘ohālikelike ‘ia ka po‘e o ka mo‘olelo, ‘o ia ho‘i, nā me‘e a me nā hāme‘e.
	Nā ‘Ano Heluhelu 4.1 3.H.4 (Ka Heluhelu Mo‘olelo)	Maopopo ka wehewehena, ka panina, ka hihia nui, ka wahi a me ka wā o ka mo‘olelo; me ka hiki ke wehewehe i ke ‘ano o ia mau mahele.	‘Ike ‘ia nā mahele nui o ka mo‘olelo a me ko lākou waiwai.
	Nā ‘Ano Heluhelu 4.1 3.H.5 (Ka Heluhelu Mo‘olelo)	“Ua hana mau ‘o MEA i kēia hana a lilo ia hana i hana kuluma.” Unuhi ka haumana i ka ‘ike no kekahi hua‘ōlelo hou ma ka nānā ‘ana i ka mana‘o o nā hua‘ōlelo ma kahi o ia hua‘ōlelo hou.	Maopopo ka mana‘o o ka hua‘ōlelo hou ma o ka pō‘aiapili a me nā ki‘i.

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananinohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

<p>Nā ‘Ano Heluhelu 4.1 3.H.6 (Ka Heluhelu Ho‘onui ‘Ike)</p>	<p>Ho‘opōkole ‘ia ka mo‘olelo ma ka paukū e hō‘ike ai i nā hanana/ mana‘o nui o ka mo‘olelo. Kahaki‘i ‘ia ka mo‘olelo e maopopo ai ka ‘ike ko‘iko‘i o ia mo‘olelo. Pili loa kēia ana i ka hiki i ka haumana ke unuhi i ka mana‘o nui o kekahi mo‘olelo me ka ha‘i hou aku ma ke ‘ano he kuhi pōkole.</p>	<p>Hō‘ulu‘ulu ‘ia ka mo‘olelo e pane pono ai i kekahi nīnau e pili ana i ka mo‘olelo a me nā ki‘i o ia mo‘olelo.</p>
<p>Nā Loina Mo‘olelo Hawai‘i 4.2 3.H.7 (Ke Kuana‘ike)</p>	<p>He ‘ano ‘ikena kālailai heluhelu ke wehewehe ‘ia nei. Inā ‘o Makali‘i ka inoa o ka me‘e o kekahi mo‘olelo, hiki i ka haumana ke ‘ike i ka pilina ma waena o ia inoa a me ka huihui hōkū, malama, ka manō, ka Makahiki a i ‘ole ka wa‘a paha.</p>	<p>Mālama ‘ia ka ‘ikena ku‘una a me ke kuana‘ike Hawai‘i</p>
<p>Nā Loina Mo‘olelo Hawai‘i 4.2 3.H.8 (Ke Kuana‘ike)</p>	<p>Ma ka loli ‘ana o ke kahakō a i ‘ole ka ‘okina e ‘ike ai. Malama ma kahi o Mālama; Pā‘ū ma kahi o Pa‘u ma kahi o Pau. Ku‘i ma kahi o Kui.</p>	<p>‘Ike ‘ia ka ‘oko‘a o ka mana‘o o ka hua‘ōlelo ma ka loli ‘ana o ka puana ‘ia.</p>
<p>Nā Loina Mo‘olelo Hawai‘i 4.2 3.H.9 (Ka Ha‘awina ‘Ike Ku‘una)</p>	<p>Hiki i ka haumana ke kuhi i nā loina ku‘una āna i ‘ike ai ma ka heluhelu ‘ana i ka mo‘olelo. Inā e lei ‘ia i lei lā‘ī, he pale ia ma muli o ke ‘ano o ka lau.</p>	<p>Unuhi ‘ia nā loina ku‘una i helu ‘ia i ka mo‘olelo.</p>
<p>Nā Loina Heluhelu 4.3 3.H.10 (Ka Poeko Heluhelu Waha)</p>	<p>Ma ke emi loa; He/‘O, Aia, Nā Ha‘ina/Painu me ka hō‘ole. Inā ua heluhelu nui ka haumana, e piha kūpono ana kāna waihona hua‘ōlelo no ia pae.</p>	<p>Ua pa‘a nā pilina‘ōlelo a me nā hua‘ōlelo e heluhelu ai i nā mo‘olelo no ia pae me ka maopopo.</p>

‘Aukake 2016 Kāmua

<p>Nā Loina Heluhelu 4.3 3.H.11 (Ka Poeko Heluhelu Waha)</p>	<p>E 'ike i ka pilina ma waena o nā hua'ōlelo a pau o ka māmalā'ōlelo. Ma ka heluhelu 'ana, he kōkua ka poeko o ka heluhelu 'ana i ka ho'omaopopo 'ana i ka mana'o o ka mea e heluhelu 'ia. He kāko'o ka heluhelu 'ana o ka haumana i ka paukū nūpepa kahiko i kākau 'ia me ke komo 'ole o ka 'okina. Ma o kēia 'ano heluhelu 'ana e koho ai ka haumana i ka hua'ōlelo kūpono no ia pō'aiapili.</p>	<p>Poeko pono ka heluhelu waha no ka 'apo 'ana i ka mana'o o ka mea e heluhelu 'ia.</p>
<p>Nā Loina Heluhelu 4.3 3.H.12 (Ke Kaona)</p>	<p>Ma ka wehewehe 'ana i kekahi 'ōlelo no'eau, hiki i ka haumana ke hō'ike i ka pilina o ka mana'o nui o ia 'ōlelo no'eau i ka nohona ma mua a me ka nohona nei.</p>	<p>Wehewehe 'ia ka mana'o nui o kekahi 'ōlelo No'eau e hō'ike ai i ke kuana'ike Hawai'i.</p>
<p>Nā Loina Heluhelu 4.3 3.H.13 (Ke Kaona)</p>	<p>"Ka wai kau i ka lewa." 'A'ole nō nā nane i nīnau pinepine 'ia ma ke 'ano he nīnau ma'amau. E a'o 'ia nā nane e ho'omaka ai ka haumana e 'ike i ke kino o ka nane a me ke 'ano o ka pane 'ana. Inā ua 'ike ka haumana he nīnau ka nane a ho'ā'o 'o ia e pane, he kō kēia ana.</p>	<p>'Ike 'ia ho'i he nīnau ka Nane e pane ai.</p>
<p>Nā Loina Heluhelu 4.3 3.H.14 (Ke Kaona)</p>	<p>Ma ke mele "Mele 'Ai Pōhaku" a i 'ole "Kaulana nā Pua," he mau mana'o ko Pua a me Pōhaku. Inā ua hiki i ka haumana ke 'ike i nā mana'o 'oko'a o ka 'ōlelo ho'okahi, he 'ike ia e kō ai ke ana.</p>	<p>'Apo 'ia nā mana'o pālua o kekahi 'ōlelo e hō'ike ai he Kaona nō ia 'ano mana'o.</p>
<p>Kumumana'o</p>	<p>Ha'awina</p>	<p>Ana Ho'ohālike</p>
<p>Lawena</p>		<p>?</p>

'Aukake 2016 Kāmua

H O O L O H E - P 3 / 4	‘ōkuhi	Nā ‘ōkuhi ma‘alahi: <ul style="list-style-type: none"> • ‘A‘ole ho‘okomo i nā helu • He mau hana ma‘amaui • ‘A‘ole ho‘okomo i nā hua‘ōlelo ‘ākau a me hema 	?
	‘Apomana‘o		?
K Ā K A U - P 3	Kumumana‘o	Ha‘awina	Ana Ho‘ohālike
	Conventions “Lula kākau” (ka pela ‘ana, nā kaha kiko, apwa)	<p>Kākau i ka mana‘o/‘ōlelo Hawai‘i</p> <ul style="list-style-type: none"> - Paukū piha e wehewehe ana i kona mana‘o pono‘ī me ka maiiau <p>Nā kaha kiko</p> <p>http://www.ulukau.org/elib/cgi-bin/library?c=nkoh01</p>	<p>Kākau ka haumana i ka paukū piha e wehewehe ana i kona mana‘o pono‘ī me ka maiiau</p> <p>Pela pololei ka haumana i nā hua‘ōlelo kama‘āina.</p> <p>Kākau a ho‘ohana pololei i ke kiko nīnau. ‘Ike ‘o ia i ka pilina o ka hua‘ōlelo nīnau i ke kiko nīnau. E nānā ma lalo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • He aha? • Pehea? • ‘O wai? • Ma hea?

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananiohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

/ 4			<ul style="list-style-type: none"> • No hea? • ‘Ehia?
	Hua‘ōlelo	Ka pela ‘ana	<p>Pela pololei ma kona ‘ano i ‘ae ‘ia ma ke kula.</p> <p>‘Ike ka haumana i ka mana‘o o ke kahakō a me ka ‘okina.</p> <p>Pela pololei e like ka mea e hō‘ike ‘ia ma ka puke wehewehe.</p>
	Ka Loihape/ Ho‘oponopono/Paka ‘ana	<p>Loihape</p> <p>Hikaloi i kāna ‘ōlelo a palapala i ka hua‘ōlelo/analula kūpono</p> <p>Loiloi i ke kākau a Ha‘i (i ka hua‘ōlelo / analula kūpono) me ke aloha</p>	<p>Paka ka haumana i ka hana a ke hoa me ka ‘olu‘olu</p> <p>*E mālama i kekahi hālāwai</p>
	Hō‘ike Mana‘o	Puke mo‘omana‘o- Kākau nā haumāna i ko lākou mana‘o no ke kono upu mana‘o (prompt) a e kāko‘o i kona mana‘o	<p>Kākau ka haumana e pili ana i ke po‘omana‘o/kumuhana ma ke ‘ano kūpono ā mōakāka. (Ho‘onohono?)</p> <p>Kāko‘o ka haumana i kekahi mana‘o ma o ke kākau/ ‘ōlelo ‘ana.</p>
	Nā ‘ano kākau		<p>Kākau ka haumana no nā kumu like ‘ole.</p> <p>Hakuhia:</p>
		<p>Ho‘olauna i ka mo‘olelo i ka mea heluhelu ka ‘āina/ ka mo‘okū‘auhau o ka me‘e nui</p> <p>Ho‘omōhala i ka mo‘olelo Wehewehe</p>	<p>Kākau ka haumana i ka mo‘olelo me ka ho‘ohana ‘ana i ka ho‘olauna Hawai‘i.</p> <p>E kakau ka haumana i ka mo‘omana‘o.</p> <p><i>K kau ka haumana i ka mo olelo me n hi ohi ona o ka mo olelo (hame e, p aiapili, hihia, ho oponopono)</i></p>

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananinohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

		* ka pō'aiapili/ nā 'ano ho'olauna no nā kumuhana like 'ole	
		Kūpale mana'o, kālailai mana'o: hiki ke wehewehe i kona mana'o, akā 'a'ole paha	Hō'ike i ke kumu a me ka hopena o kekahi hana.
K Ā K A U - P 3	Kumumana'o	Ho'ākāka	Ana Ho'ohālike (O nā ana kēia e kū nei a e ho'ohana 'ia nei no ka hō'ike KAEO)
	Nā 'ano kākau 3.K.1 (Ka Palapala Mo'olelo)	E hō'ike i ka ho'opili 'ana i ke 'ano kākau o ke au kupuna; ka pilina 'ohana o ka mea nona ka mo'olelo 'o ia ho'i, ka hāme'e nui; ka pilina o ka mo'olelo i ka 'āina; kekahi lolina a i 'ole ha'awina ku'una; nā 'ōlelo no'eau i ma'a i kēia pae.	Hō'ike 'ia ka lolina ku'una a me nā mahele ko'iko'i o ka mo'olelo. ***Lolina Ku'una- ka 'ike i ka'a mai ka wā mai o ke Kumulipo a i nā kūpuna a hiki mai i o kākou nei. He lolina ia i pili i ka 'uhane a me ka wā mai o nā 'ōlelo no'eau.*** ***Mahele Ko'iko'i- nā mahele i kū i ke 'ano o nā mo'olelo i waiho 'ia e nā kūpuna i pili i ka 'Āina, ka Mo'okū'auhau a me nā Ha'awina Kupuna.***
	Nā 'ano kākau 3.1 3.K.2 (Ka Palapala Mo'olelo)	E koho pono 'ia nā 'ōlelo no ke kākau leka 'ana, ka ha'i 'ōlelo 'ana i mua o nā anaina 'oko'a, ka mo'olelo ho'onānea.	Kākau 'ia ka 'ōlelo e launa ai me ka pō'aiapili me ka ho'onohonoho pono 'ana i nā mana'o.
	Nā 'ano kākau 3.1 3.K.3 (Ka Palapala Wehewehe)	E kākau me ka hō'ike 'ana i kekahi lekapī; ka wehewehe 'ana i ke 'ano o kekahi hana mai kīnohi a pau; ka wehewehe i ke 'ano o kekahi mea ma kekahi ka'ina mōakāka.	Ho'olauna 'ia ke kumuhana kākau me ka mōakāka me ka helu papa 'ana i ka 'ike o ka mo'olelo ma ke ka'ina kūpono.
	Nā 'ano kākau 3.1 3.K.4 (Ka Palapala Wehewehe)	Pili kēia ana i nā Hualekikona, 'o ia ho'i, ke koho 'ana i nā hua'ōlelo kūpono no ka pō'aiapili. No ka hiki i ka haumana ke koho ma waena o kaula ma kahi o aho,	Kākau me nā hua'ōlelo e wehewehe ai i ke kumuhana kākau.

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananinohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

	<p>pōhaku ma kahi o ‘eho, holo ka i‘a ma kahi o ‘au ka i‘a, lō‘ihi ke kanaka ma kahi o ki‘eki‘e ke kanaka, ka‘aka‘a ka maka ma kahi o wehe i ka maka, wehe i ka puka ma kahi o hemo ka puka, pili ka maka ma kahi o pani i ka maka, pani i ka wai ma kahi o ho‘opio i ka wai.</p>	
<p>Nā ‘ano kākau 3.1 3.K.5 (Ka Palapala Kūpale Mana‘o)</p>	<p>E kākau me ka hiki ke ‘apo ma‘alahi ‘ia ka mana‘o. E wehewehe pū me ho‘okahi a ‘oi la‘ana e kāko‘o ai i ia mana‘o. E māka ‘ia kēia ‘ano kākau ‘ana me ka “no ka mea” ‘o ia ho‘i, “E mana‘o au pēia NO KA MEA”.</p>	<p>Kūkulu mōakāka ‘ia kekahi mana‘o me ka wehewehe pū.</p>
<p>Nā ‘ano kākau 3.1 3.K.6 (Ka Palapala Kūpale Mana‘o)</p>	<p>E kākau me ke kāko‘o ‘ia o ka mana‘o nui. E noi‘i i nā kumu waiwai (2+) no ka ‘ikepili i pili i nā kumuhana e hoihoi ai ka haumana. E ho‘okomo pū i ka la‘ana ‘ikepili (1+) e kūpale pono ai i ka mana‘o nui.</p>	<p>Pane mōakāka ‘ia ka nīnau no nā kumuhana a me nā pō‘aiapili kūpono no kēia pae.</p>
<p>Nā Loina Mo‘olelo 3.2 3.K.7 (Ka Mo‘okū‘auhau)</p>	<p>‘O MEA ke kāne, ‘o MEA ka wahine. Hānau ‘ia ‘o MEA he ali‘i. Ma kekahi ‘ano, hō‘ike ka haumana i ka mo‘okū‘auhau o ka mea nona ka mo‘olelo e loa‘a kekahi ‘ike no kona kulana a i ‘ole no ke ‘ano o kona ‘ohana.</p>	<p>Helu ‘ia ka mo‘okū‘auhau ‘ohana o nā me‘e.</p>
<p>Nā Loina Mo‘olelo 3.2 3.K.8 (Ka Pilina ‘Āina)</p>	<p>I ka mo‘olelo a ka haumana, e hō‘ike ‘ia nā inoa (1+) i pili i ka ‘āina e holo ai ka mo‘olelo. E la‘a ‘o ka inoa makani, kai, wai, wailele, ‘āpana ‘āina, pu‘u, mauna a pēlā aku.</p>	<p>Helu ‘ia kekahi inoa o ka ‘āina a me kekahi mau inoa ‘ē a‘e i pili i ia wahi.</p>

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananinohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

<p>Nā Loina Mo'olelo 3.2 3.K.9 (Ka Ha'awina 'Ike Ku'una)</p>	<p>Ua wehewehe 'ia ma luna a'e nei ka mana'o o "loina ku'una." I loko o ia mau loina, he mau ha'awina e a'o ai, no laila e ho'okomo 'ia kekahi ha'awina no'eau o nā kūpuna i ho'oili ai ma luna mai o kākou nei. E la'a, he mau 'ike no ke 'ano o ka nohona a me nā mana'o o ia wā mai ke kuana 'ike mai o ua po'e lā. No ke kanu 'ana i ka lā'i i ke kihi o ka hale, ka 'ōlelo hāwanawana 'ana ma ka wao nāhele, ke kūkala 'ole aku i ka po'e ma mua o ka lawai'a 'ana, nā lawena laulā o ia wā.</p>	<p>Helu 'ia kekahi ha'awina nui i pili i ka 'ike ku'una.</p>
<p>Nā Loina Mo'olelo 3.2 3.K.10 (Ka Ha'awina 'Ike Ku'una)</p>	<p>Ma ke Ana 3.K.9, he ha'awina ku'una i helu 'ia ma loko o ka mo'olelo. No laila, e ho'okomo ka haumana i kekahi 'āpana 'ike e wehewehe ai i ka pilina o ia ha'awina i nā hāme'e o kāna mo'olelo. E hō'ike 'ia ke kumu i koho 'ia ai ka ha'awina o luna a'e nei. Ma ka mo'olelo no Pūnia, pili nā ha'awina lawai'a iā Pūnia no ka mea ua ho'ohana 'o ia i ia 'ike e ho'opākele ai i kona ola. E hō'oiā 'ia kēia mana'o me 1 a 'oi la'ana.</p>	<p>Wehewehe 'ia ka pilina o ka ha'awina ku'una i nā hāme'e.</p>
<p>Nā Loina Kākau 3.3 3.K.11 (Ka 'Ōlelo No'eau)</p>	<p>E 'ai i kekahi, e kāpī i kekahi. He 'ōlelo no'eau ia no ke 'ano kūpono o ka mālama 'ana i nā kumu waiwai o kākou Hawai'i. Mai 'uha'uha. Inā ua pili ke kumuhana mo'olelo i ka mālama 'ana i ke kumu waiwai, ua kō kēia ana no ka mea ho'ohana a ho'okomo pono 'ia ka 'ōlelo no'eau ma ka pō'aiapili kūpono.</p>	<p>Ho'okomo 'ia nā 'ōlelo no'eau no ka wehewehe 'ana i kekahi mana'o mai ke kuana'ike Hawai'i.</p>

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananinohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

<p>Nā Loina Kākau 3.3 3.K.12 (Ke Kiko a me ka Pela)</p>	<p>Ho‘omaka nā māmalalo‘olelo ma ka Hua Nui/ Ma‘aka a pau i ke Kiko Pau/ Kiko Nīnau a i ‘ole ke Kiko Pū‘iwa. Pela ‘ia me nā kahakō a me nā ‘okina e ‘ike pono ai i ka mana‘o o ka hualo‘olelo e pela ‘ia. ‘Okoa ‘o ĀU a ‘okoa ‘o A‘U. Ma ka pela pololei wale ‘ana nō e ‘ike ai i ka mana‘o o ka haumana.</p>	<p>Pololei ka pela ‘ana a me ka ho‘ohana ‘ana i nā kiko.</p>
<p>Nā Loina Kākau 3.3 3.K.13 (Ka Ho‘oponopono Kākau)</p>	<p>La‘ana: KUMUHANA: E wehewehe mai i ke kumu e ‘ono ai ‘oe i ke ‘ahi. HA‘INA KĀKAU: ‘Ono au i ke ‘ahi no ka mea ua palupalu ka ‘i‘o ke ‘ai mai.</p>	<p>E kūkulu pono ‘ia nā māmalalo‘olelo me ka ho‘olauna pono ‘ana i ka mana‘o nui a me ka pani pono ‘ana. ***Ho‘olauna ‘ia ka mana‘o me ka ho‘ohana ‘ana i kekahi ‘ike mai ke kumuhana/nīnau mai. A laila, ho‘ohui ‘ia ka mana‘o nui o ka haumana ma o ka ho‘okomo ‘ana i ka “no ka mea.”***</p>
<p>Nā Loina Kākau 3.3 3.K.14 (Ka Pilina ‘Ōlelo)</p>	<p>E pa‘a ma ke emi loa ka He/‘O, Aia a me nā Painu. Pēia pū nā poke ‘olelo e ho‘ohui ai i ‘elua mana‘o ‘okoa e like me No Ka Mea, Ma Muli O, Ma Mua O a me nā ‘ami ‘a‘ano/hopena. Ma kēia pae, ho‘omaka ‘ia ke koi ‘ana e wehewehe mōakāka ‘ia ka mana‘o o ka haumana.</p>	<p>Ho‘ohana ‘ia nā analula kūpono no kēia pae.</p>
<p>Nā Loina Kākau 3.3 3.K.15 (Ka Pilina ‘Ōlelo)</p>	<p>E māka ‘ia nā ha‘ina/ painu ma ke kulana wā kūpono. “Ua” inā ua hana ‘ia; “E....ana” inā he mau nō ka hana ‘ia. E ho‘ohana pono ‘ia nā ‘ano ‘ami ‘okoa no ka ha‘ina/ painu kūpono.</p>	<p>E pa‘a loa ke kākau ‘ana i nā māmalalo‘olelo piha a pololei.</p>
<p>Nā Loina Kākau 3.3 3.K.16 (Ka Pilina ‘Ōlelo)</p>	<p>He 4 māmalalo‘olelo ka paukū no kēia pae.</p>	<p>E kākau ma ka paukū.</p>

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananinohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

<p>Nā Loina Kākau 3.3 3.K.17 (Ka Pilina ‘Ōlelo)</p>	<p>E ho‘ohana i nā kāhulu a me nā hunekuhi. La‘ana: Kāhulu; Puke Makemakika ma kahi o Puke. Pepa ma kahi o Pepa Laina/ Kala.</p> <p>Hunekuhi; “Ua hele mai ‘o ia” ma kahi o “Ua hele ‘o ia” ‘oiai e kuhi ana kekahi i kona hiki ‘ana i mua ou ma kahi o kāna hana e hiki aku ai i kekahi wahi.</p> <p>“Ua hele ‘o ia” ma kahi o “Ua kalaiwa ‘o ia.”</p>	<p>E hō‘akāka i ke ‘ano o kekahi mea.</p> <p>***‘Ano- ma kēia Ana ‘o “ke ‘ano o kekahi mea” kāna hana, kona hi‘ohi‘ona, kona wai ho‘olu‘u, kona nui a pēla aku.***</p>
---	--	--

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananiohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

Pae Papa 'Ehā

‘Ō L E L O - P 3 / 4	Kumumana ‘o	Ha ‘awina	Ana Ho ‘ohālike
	Lawena		<p>Hō ‘ike ka haumana i ka lawena</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nānā ka maka, ho ‘olohe ka pepeiao, a pa ‘a ka waha o ka haumana i ka manawa kūpono. • Wala ‘au pono ka haumana i ka manawa e ho ‘oma ‘ama ‘a ai i ka ‘ōlelo Hawai ‘i.
	Hua ‘ōlelo	<p>Ki ‘i kuhi wene- ho ‘ohālikelike i 2 mau hua ‘ōlelo ‘ano like (inaina/huhū- ha ‘oha ‘o/kāhāhā)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Freyer model (wehewehe, kahaki ‘i, ho ‘ohana ma ka hopuna ‘ōlelo) - ‘Ike i ka ‘oko ‘a o nā ‘ula ‘ula like ‘ole apwa (mākole, ‘ula ‘ula, wena, nono ka papalina.) <ul style="list-style-type: none"> - Poloke/haki/nāhāhā - Hā ‘ule, helele ‘i, ‘ōkupe, hina, walakua, palahuli, kahuli - Pi ‘i, pinana, kolo - Nou, kiloi, kīola, ho ‘olei, ho ‘olele, lū - Ho ‘ohana i nā hua ‘ōlelo kūpono - Nā hua lekikona 	<p>Koho ka haumana ke koho i ka hua ‘ōlelo e ho ‘ohana ai ma ka pō ‘aiapili kūpono</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ho ‘ohana ka haumana i nā hua ‘ōlelo kūpono no kekahi pō ‘aiapili • Kama ‘āina kekahi mau mana ‘o o ho ‘okahi hua ‘ōlelo i ka haumana.
	Kūmau ma ke kama ‘ilio ‘ana		Komo pū ka haumana i ka wala ‘au ‘ana ke loli ke kumuhana
	Nīnau/Noi	Papa a ‘e: Kālele kūlana / kahulu	Haku ka haumana i nā nīnau e ho ‘okele ana i kona apomana ‘o a i ‘ole

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho ‘oponopono ‘ia e Kananinohea Māka ‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

	<p>pepeke</p> <ul style="list-style-type: none"> - Launa ka nīnau i ke kumuhana e kama'ilio ana - Nīnau piha ka haumana - Ka nūnē 'ana i ke kumu a ka nīnau e nīnau ai 	<p>haku i ka nīnau e nūnē ana me ke kōkua</p> <p>Ho'ā'o ka haumana e ho'ohana i ka pepeke e nīnau ai</p> <p>Ho'opololei koke ka haumana i kāna hemahema, ke lohe 'ia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ho'opololei koke ka haumana i kona hemahema, ke lohe 'ia
Walewaha		'Ōlelo ka haumana me ka poeko, 'a'ohe ona kānalua
Welina/ Ho'olauna	'Ōlelo ka haumāna i ka welina i ka ho'omaka 'ana o ka ha'i'ōlelo	Ho'olauna aku ka haumana me ka welina ku'una i ke anaina
Mo'okū'auhau	<p>Haku ka haumāna i nā nīnau e pili i kona mo'okū'auhau</p> <p>'O _____ ke kāne, 'o _____ ka wahine. Noho pū lāua a hānau 'ia 'o _____.</p> <p>Nīnauele/Noi'i ka haumana i ka 'ohana i ka 'ike e pono ai</p> <p>Ho'onohonoho i ke oli mo'okū'auhau ma kekahi oloke'a me ke ka'ina pololei o nā hanauna</p> <p>Ho'opa'a na'au a helu papa 'ia nā hanauna ma ka mo'okū'auhau</p> <p>Ho'opa'ana'au a i ke kūpuna kuakahi</p>	<p>Ho'opuka ka haumana i nā nīnau i mea e 'ike ai kona mo'okū'auhau pono'ī.</p> <p>Ho'onohonoho ka haumana i ka 'ike i noi'i 'ia ma kahi kūpono o ke oloke'a no kona mo'okū'auhau.</p> <p>Ho'opa'ana'au a ho'opuka ka haumana i kona mo'okū'auhau pono'ī.</p>

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananiohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

Hō'ike'ike	Na kekahi keiki e wehewehe i ke ki'i a na kekahi e kaha i ke ki'i e wehewehe 'ia	Ha'i'ōlelo uluwale ka haumana ma mua o ke anaina.
'Ōlelo no'eau/ 'Ōlelo kaulana	<p>Wehewehe ka haumana i ka 'ōlelo no'eau</p> <p>Ho'opili a wehewehe ka haumana i ke kaona o ka 'ōlelo no'eau</p> <p>Haku i ka hana keaka e pili i kekahi 'ōlelo no'eau</p> <p>Ho'ohana ka haumana i ka 'ōlelo no'eau ma ka pō'aiapili kūpono</p> <p>Ma o ka ha'i mo'olelo, Ma o nā ki'i, he la'ana o ka mana'o</p>	<p>Ho'opa'ana'au ka haumana i nā 'ōlelo no'eau nohie ma ka pō'aiapili kūpono</p> <p>Ho'opuka ka haumana i ka 'ōlelo no'eau ma ka pō'aiapili kūpono.</p>
Ha'i 'ōlelo/ Ha'i mo'olelo		<p>Ha'i hou ka haumana i ka mo'olelo āna i ho'opa'ana'au ai.</p> <p>'Ōlelo hō'ike'ike ka haumana i kāna pāhana i hana ai i ke anaina.</p>
Hana keaka	<p>Haku i ka hana keaka no ka mo'olelo i hā'awi 'ia e ke kumu ma ka hui</p> <p>Hana i ka hana keaka ma nā kuleana like 'ole</p> <p>Hana keaka no kekahi mo'olelo i a'o 'ia / heluhelu 'ia</p> <p>Ma o ka hana keaka e hele a ma'a ai ka haumana i ke 'ano o ka leo a ke kūlana kino</p>	<p>Ho'okō ka haumana i nā kuleana like 'ole ma ka hana keaka e la'a nō, he kāko'o/ he mea ho'okani/ apwa a hana keaka me ka</p> <ul style="list-style-type: none"> - pohā o ka leo - kūlana kino kūpono - ki'ina leo - kū i ke 'ano o ka me'e -ka hana lōkahi 'ana me nā hoa hana keaka

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananinohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

	Mele/Oli Ka leo oli	Puana Leo oli	Koho a oli ka haumana i ke oli i ho‘opa‘a na‘au ‘ia ma ka wā kūpono a ka pō‘aiapili pololei. Ho‘opa‘ana‘au ka haumana i nā oli/mele (pili kula/‘āina/kaiaulu) Ho‘opa‘ana‘au a ho‘opuka pololei ka haumana i nā mele a oli. Ha‘i hou ka haumana i ka mana‘o nui o ke mele/oli.
‘Ō L E L O - P 4	Kumumana‘o	Ho‘ākāka	Ana Ho‘ohālike (‘O nā ana kēia e kū nei a e ho‘ohana ‘ia nei no ka hō‘ike KAEO)
	Ka Walewaha 1.1 3-4.O.1 (Ka Pane Piha)	E pane ma ka hopuna ‘ōlelo piha, e ho‘ohana i ka ‘ike mai kekahi kumu waiwai mai, e like ka ha‘ina nīnau me ka nīnau, e kūpono ka ho‘ohana ‘ia o ka pilina ‘ōlelo e mōakāka ai ka ha‘ina	Pane piha ‘ia nā nīnau me ka ‘ōlelo mōakāka.
	Ka Walewaha 1.1 3-4.O.2 (Ka Pane Piha)		Ho‘opuka ‘ia ka ‘ōlelo, a) e kuhikuhi pono ai iā ha‘i i kekahi hana e) e hō‘ike ai i ke ‘ano o ka haumana a me kona mana‘o pono‘ī i) e kāko‘o ai i ko ka haumana mana‘o me nā la‘ana kūpono (2 a ‘oi)
	Ka Walewaha 1.1 3-4.O.3 (Ka Pane Piha)	E maopopo i ka haumana ka ‘ōlelo kūpono/ pilina ‘ōlelo kūpono e helu ai a e ho‘oka‘ina ai. (E la‘a: ‘akahi-‘alua/ mua-waena-hope)	Wehewehe pono ‘ia ke ka‘ina o kekahi hana a i ‘ole kekahi mo‘olelo ma o ka helu papa ‘ia o nā ‘ānu‘u o ia hana
	Ka Walewaha 1.1 3-4.O.4	No ka pono o ka puana, inā ‘a‘ole e hiki ke maopopo ka ‘ōlelo a ka haumana no ka hemahema o ka puana,	Puana pono ‘ia nā hua ‘ōlelo e mōakāka ai ka ‘ōlelo.

‘Aukake 2016 Kāmua

	(Ka Pane Piha)	‘a‘ole nō ia he puana pono. Pili pū kēia i ka hiki iā ia ke ‘ike i ka puana pono ‘ia o ka ‘ōlelo ma o kona ‘apo pono ‘ana i ka ‘ōlelo e ‘ōlelo ‘ia mai iā ia.	
	Ka Walewaha 1.1 3-4.O.5 (Ka ‘Ikena ‘Ōlelo Hawai‘i)	Ua pili i ka hua lekikona. (E la‘a: Lō‘ihi ke kanaka-Ki‘eki‘e ka pali.)	Ho‘opuka ‘ia ka ‘ōlelo e kū ana i ka pō‘aiapili kūpono.
	Ka Ho‘omaopopo 1.2 3-4.O.6 (Ka Ho‘olohe)	E pa‘a nā hua‘ōlelo a pau e pono ai nā kumuhana a‘o o nā papa a pau o ka pae Papa 3.	Pa‘a ka mana‘o o nā pilina kūpono a me nā hua‘ōlelo kūpono e komo ai i ke kūkā kama‘ilio.
	Ka Ho‘omaopopo 1.2 3-4.O.7 (Ka Ho‘olohe)	E hō‘ulu‘ulu ka haumana i ka mana‘o nui o kekahi ‘ōlelo i ‘ōlelo ‘ia mai.	Ha‘i hou i kekahi mo‘olelo e hō‘ike ai i ka maopopo o kā ka haumana i lohe ai.
M E L E / O L I -	Kumumana‘o	Ho‘ākāka	Ana Ho‘ohālike (‘O nā ana kēia e kū nei a e ho‘ohana ‘ia nei no ka hō‘ike KAEO)
	Ka Ho‘opa‘ana‘au 2.1 3-4.MO.1 (Ka ‘Ikena Mele/ Oli)	Pa‘ana‘au nā inoa ‘āina, nā inoa mo‘okū‘auhau Hawai‘i, ka ‘ike ku‘una o loko o ke mele/oli.	Pa‘a kekahi ha‘awina no loko o ke mele e ho‘onui ai i ka ‘ike haumana.
	Ka Leo Mele/Oli 2.2 3-4.MO.2 (Ka Ho‘opili)	Ho‘ohana ‘ia nā mele a me nā oli e mahalo ai, e hā‘awi ai i ke aloha a me ke noi komo ‘ana.	Mele a oli ‘ia ke mele/ oli ma ka pō‘aiapili kūpono no ia pae.

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananinohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

P 4 H E L U H E L U - P 3 / 4			
	Kumumana‘o	Ha‘awina	Ana Ho‘ohālike
	Lawena	Mālama Pōki‘i- heluhelu i nā puke i nā pōki‘i (Papa 3-6) Mo‘olelo ana: Nanea ka haumana i ka heluhelu ‘ana a koho ‘o ia i ka heluhelu ‘ana i kona wā ka‘awale.	Launa ka mana‘o o ka haumana i ka mo‘olelo ma o ka la‘ana e helu ai. (He pilina me ka mea e heluhelu ‘ia ana me he mea ala ua komo ‘o ia i loko o ka mo‘olelo)
	Ki‘ina leo/ leo hame‘e		Ho‘ohana ka haumana i ke ki‘ina leo kūpono a me ke ku‘una/ ka nānā ‘ana i nā kaha kiko
	Ka leo / nā kaha kiko		Ho‘ololi ka haumana i kona leo i mea e hō‘ike aku ai i ka maopopo a e hoihoi ai ka pepeiao.
	Poeko/Puana	A‘o i ka ho‘omaha ‘ana ma ke kiko maha a ke kiko pau.	Poeko ka heluhelu waha me ka puana pono.
	‘Apomana‘o	Kama‘ilio no nā mana‘o nui o ka māhele o ka mo‘olelo i heluhelu ‘ia	Wehewehe ka haumana i ka mana‘o nui a e kāko‘o me kekahi la‘ana. Maopopo ka mana‘o o ka hua‘ōlelo hou ma o ka pō‘aiapili a me nā ki‘i.
	‘Imi i ka ‘ike (noi‘i)	Noi‘i ka papa/ Noi‘i ma o ka makawalu ‘ana i ke kumuhana ma nā hui	E haku i nā ana launa hou.
	Mele/Oli		Ha‘i ka haumana i kekahi mau mana‘o i loko o ke mele/ oli.

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananinohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

H E L U H E L U - P 4	Kumumana‘o	Ho‘ākāka	Ana Ho‘ohālike (‘O nā ana kēia e kū nei a e ho‘ohana ‘ia nei no ka hō‘ike KAEO)
	Nā ‘Ano Heluhelu 4.H.1 (Ka Heluhelu Mo‘olelo)		Kūkulu ka haumana i kona mana‘o a. ma o nā la‘ana mai ka mea āna i heluhelu ai. (1 a ‘oi la‘ana) e. ma o ke kuhi ‘ana i ka mana‘o o ka mea kākau.
	Nā ‘Ano Heluhelu 4.H.2 (Ka Heluhelu Mo‘olelo)	Pili kēia i ka hiki i ka haumana ke ‘ike i ke ka‘ina o nā hana, ka mo‘okū‘auhau hāme‘e a me ke ka‘ina o ke komo ‘ana i ka mo‘olelo, nā ‘āina i kipa ‘ia a pēlā aku. I mea kēia e ho‘omaopopo ai i ka pilina o ke ka‘ina mo‘olelo, ka mana‘o nui a me nā ha‘awina o loko. Inā he mo‘olelo no ka hānau ‘ia o ke ali‘i a ‘ōla‘i ka honua ma mua, he aha ka pili o ka ‘ōla‘i ma mua o ka hānau ‘ia o ke ali‘i. E kāko‘o ‘ia kēia mana‘o me 1 a ‘oi la‘ana.	Wehewehe ‘ia ke ka‘ina hana o ka mo‘olelo me ka hō‘ike pū i ka pilina o nā hanana i ka mo‘olelo.
	Nā ‘Ano Heluhelu 4.H.3 (Ka Heluhelu Mo‘olelo)	Ho‘ohālikelike ‘ia nā hāme‘e ma o ka hō‘ike ‘ana i ko lākou mau mana‘o e ‘ike ai i ka like a me ka ‘oko‘a o lākou. Pili kēia i ka ‘ike ‘ana o nā haumāna i nā ‘ao‘ao ‘oko‘a o kekahi kumuhana/ pō‘aiāpili like. Pēia pū nō ka ho‘ohālikelike ‘ana i ko lākou mau ‘ano; e la‘a mākonā kekahi a ‘olu‘olu kekahi. E kāko‘o ‘ia ka mana‘o ma o ka helu ‘ana i nā la‘ana he 2 a ‘oi mai ka mo‘olelo mai.	Ho‘ohālikelike ‘ia ka po‘e o ka mo‘olelo, ‘o ia ho‘i, nā me‘e a me nā hāme‘e me ke kāko‘o.
Nā ‘Ano Heluhelu 4.H.4	E ‘ike ‘ia ka ‘oko‘a o ka mo‘olelo pili Akua, nā mo‘olelo a‘o ha‘awina, nā	Kālailai ‘ia nā mo‘olelo ‘oko‘a e ‘ike ai i nā ‘ano ‘oko‘a o nā mo‘olelo Hawai‘i.	

‘Aukake 2016 Kāmua

<p>(Ka Heluhelu Mo'olelo)</p>	<p>mo'olelo e wehewehe ai i ke kumu o kekahi 'āina, inoa a pēlā aku. Ua ho'ohana 'ia nā mo'olelo ku'una i mau ha'awina e a'o ai a e le'ale'a ai. He ana kēia e ho'omaka ai i ka haumana e 'ike a e kālai i ke kumu 'oko'a o nā mo'olelo.</p>	
<p>Nā 'Ano Heluhelu 4.H.5 (Ka Heluhelu Mo'olelo)</p>	<p>Maopopo i ka haumana nā 'ōlelo kūpono no nā mahele a pau o ka mo'olelo. Ma ka wehewehe, 'ike ka haumana i ka 'ike e pono ai ka ho'olauna 'ana i ka mo'okū'auhau hāme'e, ka 'āina a pēlā aku. Maopopo iā ia ke 'ano o ke kino a me nā kākō'o e pono ai. E pani pono 'ia ka mo'olelo me ka 'ike 'ana i ke 'ano o ia mahele a me nā hua'ōlelo, e la'a 'o "Pīpī Holo Ka'ao".</p>	<p>'Ike 'ia nā hua'ōlelo i pili i nā mahele ko'iko'i o ka mo'olelo a me ko lākou pilina i ka mana'o nui o ka mo'olelo.</p>
<p>Nā 'Ano Heluhelu 4.H.6 (Ka Heluhelu Ho'onui 'Ike)</p>	<p>Nīnau 'ia a pane 'ia nā nīnau e pili ana i ka mea i heluhelu 'ia e 'ike ai i ka mana'o nui ma kona 'ano pōkole. Unuhi 'ia kekahi 'ike mai loko mai o nā hanana mo'olelo a me nā hō'ailona i waiho 'ia ma ka mo'olelo. Wehewehe 'ia ka mana'o nui ma kahi o nā mana'o waiwai 'ole ma waho a'e o ka mana'o nui. He mākau kēia e pono ai ke kia 'ana i ka no'ono'o.</p>	<p>Maopopo ka hō'ulu'ulu 'ana i ka mo'olelo ma ke 'ano he ho'opōkole.</p>
<p>Nā Loina Heluhelu 4.H.7 (Ke Kuana'ike)</p>	<p>He 'ano 'ikena kālailai heluhelu ke wehewehe 'ia nei. Inā 'o Makali'i ka inoa o ka me'e o kekahi mo'olelo, hiki i</p>	<p>Mālama 'ia ka 'ikena ku'una a me ke kuana'ike Hawai'i.</p>

'Aukake 2016 Kāmua

	ka haumana ke 'ike i ka pilina ma waena o ia inoa a me ka huihui hōkū, malama, ka manō, ka Makahiki a i 'ole ka wa'a paha.	
Nā Loina Heluhelu 4.H.8 (Ke Kuana'ike)	Ma ka loli 'ana o ke kahakō a i 'ole ka 'okina e 'ike ai. Malama ma kahi o Mālama; Pā'ū ma kahi o Pa'u ma kahi o Pau. Ku'i ma kahi o Kui.	'Ike 'ia ka 'oko'a o ka mana'o o ka hua'ōlelo ma ka loli 'ana o ka puana 'ia.
Nā Loina Heluhelu 4.H.9 (Ka Ha'awina 'Ike Ku'una)	Hiki i ka haumana ke kuhi i nā loina ku'una āna i 'ike ai ma ka heluhelu 'ana i ka mo'olelo. Inā e lei 'ia i lei lā'i, he pale ia ma muli o ke 'ano o ka lau. Kāko'o 'ia kāna koho ma nā la'ana he 2 a 'oi.	Helu 'ia nā loina ku'una o ka mo'olelo me ke kāko'o 'ana i ke koho.
Nā Loina Heluhelu 4.H.10 (Nā Kahua Heluhelu)	Ma ke emi loa; He/'O, Aia, Nā Ha'ina/Painu me ka hō'ole. E 'ike pū 'ia nā Māka Painu kūpono a me nā 'Ami kūpono. Inā ua heluhelu nui ka haumana, e piha kūpono ana kāna waihona hua'ōlelo no ia pae.	Ua pa'a nā pilina'ōlelo a me nā hua'ōlelo e heluhelu ai i nā mo'olelo no ia pae me ka maopopo.
Nā Loina Heluhelu 4.H.11 (Nā Kahua Heluhelu)	E 'ike i ka pilina ma waena o nā hua'ōlelo a pau o ka māmala'ōlelo. Ma ka heluhelu 'ana, he kōkua ka poeko o ka heluhelu 'ana i ka ho'omaopopo 'ana i ka mana'o o ka mea e heluhelu 'ia. He kāko'o ka heluhelu 'ana o ka haumana i ka paukū nūpepa kahiko i kākau 'ia me ka ho'okomo 'ole o ka 'okina. Ma o kēia 'ano heluhelu 'ana e	Poeko pono ka heluhelu waha no ka 'apo 'ana i ka mana'o o ka mea e heluhelu 'ia.

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananinohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

	koho ai ka haumana i ka hua'ōlelo kūpono no ia pō'aiapili.	
Nā Loina Heluhelu 4.H.12 (Nā Kahua Heluhelu)	E 'ike ka haumana i ka 'oko'a o ka 'ōlelo a nā hāme'e e 'ike 'ia ana ma ke Kaha Puana'i ma kahi o ka 'ōlelo ha'i mo'olelo a ka waha 'ōlelo mo'olelo. 'O ka 'oko'a kēia o ka leo wala'au a me ka leo kākau.	'Ike 'ia ka 'oko'a o ka leo hāme'e a me ka leo waha 'ōlelo o ka mo'olelo.
Nā Loina Heluhelu 4.H.13 (Nā Kahua Heluhelu)	'O ka pō'aiapili kekahi 'ōlelo ho'ohali e kōkua ai i ko ka haumana ho'omaopopo 'ana. (E la'a: "Ua like kēlā ka'a me ka 'āpala. Ua poepoe kona kino a pūkoko kona kala/ waiho'olu'u.") Ma kēia māmala'ōlelo, 'o "Pūkoko" paha kekahi hua'ōlelo hou akā ma o ka ho'ohālikelike 'ia o ke ka'a a me ka 'āpala, ua hiki i ka haumana ke kuhi i ka like o ka pūkoko a me ka 'ula'ula 'oiai 'o ia ke kala o ka 'āpala.	Maopopo ka mana'o o kekahi hua'ōlelo hou ma o ka pō'aiapili mo'olelo/ hopuna'ōlelo.
Nā Loina Heluhelu 4.H.14 (Ke Kaona)	Ma ka wehewehe 'ana i kekahi 'ōlelo no'eau, hiki i ka haumana ke hō'ike i ka pilina o ka mana'o nui o ia 'ōlelo no'eau i ka nohona ma mua a me ka nohona nei. Kāko'o 'ia kona mana'o me nā la'ana 2 a 'oi.	Wehewehe 'ia ka mana'o nui o kekahi 'Ōlelo No'eau e hō'ike ai i ke kuana'ike Hawai'i me ke kāko'o.
Nā Loina Heluhelu 4.H.15	"Ka wai kau i ka lewa." 'A'ole nō nā nane i nīnau pinepine 'ia ma ke 'ano he	'Ike 'ia ho'i he nīnau ka Nane e pane ai a wehewehe 'ia me ke kāko'o.

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananinohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

	(Ke Kaona)	nīnau ma‘amau. E a‘o ‘ia nā nane e ho‘omaka ai ka haumana e ‘ike i ke kino o ka nane a me ke ‘ano o ka pane ‘ana. Inā ua ‘ike ka haumana he nīnau ka nane a ho‘ā‘o ‘o ia e pane, he kō kēia ana. E wehewehe ‘ia a kāko‘o ‘ia me 2 a ‘oi la‘ana kāko‘o.	
	Nā Loina Heluhelu 4.H.16 (Ke Kaona)	Ma ke mele “Mele ‘Ai Pōhaku” a i ‘ole “Kaulana nā Pua,” he mau mana‘o ko Pua a me Pōhaku. Inā ua hiki i ka haumana ke ‘ike i nā mana‘o ‘oko‘a o ka ‘ōlelo ho‘okahi, he ‘ike ia e kō ai ke ana.	‘Apo ‘ia nā mana‘o pālua o kekahi ‘ōlelo e hō‘ike ai he Kaona nō ia ‘ano mana‘o.
H O ‘ O L O H E - P 3	Kumumana‘o	Ha‘awina	Ana Ho‘ohālike
	Lawena		?
	‘Ōkuhi	Nā ‘ōkuhi ma‘alahi: <ul style="list-style-type: none"> • ‘A‘ole ho‘okomo i nā helu • He mau hana ma‘amau • ‘A‘ole ho‘okomo i nā hua‘ōlelo ‘ākau a me hema 	?
	‘Apomana‘o		?

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananinohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kolehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

/4			
K Ā K A U - P 3 / 4	Kumumana‘o	Ha‘awina	Ana Ho‘ohālike
Conventions “Lula kākau” (ka pela ‘ana, nā kaha kiko, apwa)	Kākau i ka mana‘o/‘ōlelo Hawai‘i - Paukū piha e wehewehe ana i kona mana‘o pono‘ī me ka maiiau Nā kaha kiko http://www.ulukau.org/elib/cgi-bin/library?c=nkoh01	Kākau ka haumana i ka paukū piha e wehewehe ana i kona mana‘o pono‘ī me ka maiiau Pela pololei ka haumana i nā hua‘ōlelo kama‘āina. Kākau a ho‘ohana pololei i ke kiko nīnau. ‘Ike ‘o ia i ka pilina o ka hua ‘ōlelo nīnau i ke kiko nīnau. E nānā ma lalo: <ul style="list-style-type: none"> ● He aha? ● Pehea? ● ‘O wai? ● Ma hea? ● No hea? ● ‘Ehia? 	
Hua‘ōlelo	Ka pela ‘ana	Pela pololei ma kona ‘ano i ‘ae ‘ia ma ke kula. ‘Ike ka haumana i ka mana‘o o ke kahakō a me ka ‘okina. Pela pololei e like ka mea e hō‘ike ‘ia ma ka puke wehewehe.	
Ka Loihape/ Ho‘oponopono/Paka ‘ana	Loihape Hikaloi i kāna ‘ōlelo a palapala i ka hua‘ōlelo/analula kūpono	Paka ka haumana i ka hana a ke hoa me ka ‘olu‘olu *E mālama i kekahi hālāwai	

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananiohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

	Loiloi i ke kākau a Ha‘i (i ka hua‘ōlelo / analula kūpono) me ke aloha	
Hō‘ike Mana‘o	Puke mo‘omana‘o- Kākau nā haumāna i ko lākou mana‘o no ke kono upu mana‘o (prompt) a e kāko‘o i kona mana‘o	Kākau ka haumana e pili ana i ke po‘omana‘o/kumuhana ma ke ‘ano kūpono ā mōakāka. (Ho‘onohono?) Kāko‘o ka haumana i kekahi mana‘o ma o ke kākau/ ‘ōlelo ‘ana.
Nā ‘ano kākau		Kākau ka haumana no nā kumu like ‘ole. Hakuhia:
	Ho‘olauna i ka mo‘olelo i ka mea heluhelu ka ‘āina/ ka mo‘okū‘auhau o ka me‘e nui Ho‘omōhala i ka mo‘olelo Wehewehe * ka pō‘aiapili/ nā ‘ano ho‘olauna no nā kumuhana like ‘ole	Kākau ka haumana i ka mo‘olelo me ka ho‘ohana ‘ana i ka ho‘olauna Hawai‘i. E kakau ka haumana i ka mo‘omana‘o. <i>K kau ka haumana i ka mo olelo me n hi ohi ona o ka mo olelo (hame e, p aiapili, hihia, ho oponopono)</i>
	Kūpale mana‘o, kālailai mana‘o: hiki ke wehewehe i kona mana‘o, akā ‘a‘ole paha	Hō‘ike i ke kumu a me ka hopena o kekahi hana.
K Ā	Kumumana‘o	Ho‘ākāka
		Ana Ho‘ohālike (‘O nā ana kēia e kū nei a e ho‘ohana ‘ia nei no ka hō‘ike KAEO)

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananiohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

<p>Nā ‘Ano Kākau 3.1 4.K.1 (Palapala Mo‘olelo)</p>	<p>E kākau ka haumana i ka mo‘olelo me ka ho‘okomo pū ‘ana i kekahi ‘ike ko‘iko‘i i loa‘a ma nā mo‘olelo o ke au ma mua. ‘O ia ho‘i, ‘o ka mo‘okū‘auhau o ka mea nona ka mo‘olelo, ka inoa o ka ‘āina o ka mo‘olelo a me kekahi ha‘awina ku‘una. No kēia ha‘awina ku‘una, e mana‘o ‘ia he ‘ano ha‘awina e a‘o ‘ia ma loko o nā ‘ōlelo no‘eau e pili ana i ka ‘ikena kupuna. Inā e komo kekahi ‘ōlelo no‘eau ma kahi kūpono no ke kumuhana kūpono, he la‘ana maika‘i kēlā.</p>	<p>E kākau i ka mo‘olelo me ka hō‘ike i; a. ke mahele o ka mo‘okū‘auhau o ka mea nona ka mo‘olelo e. ka inoa o ka ‘āina i pili i ka mo‘olelo i. kekahi ha‘awina ku‘una</p>
<p>Nā ‘Ano Kākau 3.1 4.K.2 (Palapala Mo‘olelo)</p>	<p>E koho pono ‘ia nā ‘ōlelo no ke kākau leka ‘ana, ka ha‘i ‘ōlelo ‘ana i mua o nā anaina ‘oko‘a, ka mo‘olelo ho‘onānea me ka mōakāka o ka wehewehe ‘ana. Inā e ho‘okomo ‘ia ana ka welina i mua o ka leka, he ‘oko‘a ia ‘ano welina ma mua o ka welina ha‘i ‘ōlelo. No laila, no kēia ‘oko‘a ‘ana, ua hiki i ka haumana ke koho pono a wehewehe pū i ka wā kūpono e koho ai i ia ‘ano pō‘aiapili kākau.</p>	<p>Wehewehe pono ‘ia ka pōaiapili o ka mo‘olelo me nā hua‘ōlelo kūpono.</p>
<p>Nā ‘Ano Kākau 3.1 4.K.3 (Ka Palapala Wehewehe)</p>	<p>E kākau me ka hō‘ike ‘ana i kekahi ka‘ina hanana mo‘olelo e kāko‘o ai i ke kumuhana o ka mo‘olelo. Pili kēia i ke kahe kūpono ‘ana o nā hanana mo‘olelo e ho‘onohonoho ‘ia ai ma ke ka‘ina kūpono.</p>	<p>Kūkulu mōakāka ‘ia ke kumuhana kākau me ka ho‘oka‘ina kūpono ‘ana i ka ‘ike o ka mo‘olelo.</p>

‘Aukake 2016 Kāmua

<p>Nā ‘Ano Kākau 3.1 4.K.4 (Ka Palapala Wehewehe)</p>	<p>E koho ‘ia nā hua‘ōlelo e kuhi ai i ke ‘ano kūpono o kekahi mea. I kekahi hapanui o ka manawa, koho ‘ia ka wehewehe ‘ana penei; “E hana ana au i ka pōhaku e like me ke kinipōpō” akā ua loa‘a maoli nō kekahi mau hua‘ōlelo a pilina‘ōlelo no ia ‘ano o ke kumuhana; “E kālai ana au i ka pōhaku a poepoe.” I loko o ia hopuna‘ōlelo e ‘ike ai i ka piha o ko ka haumana ‘ike nō ia kumuhana. Pili pū kēia i ka Hualekikona a me ke koho ‘ana i ka hua‘ōlelo kūpono no ia kumuhana ma ia pō‘aiāpili.</p>	<p>Ho‘ohana ‘ia nā hua‘ōlelo kūpono e wehewehe ai i ke ‘ano o ke kumuhana.</p>
<p>Nā ‘Ano Kākau 3.1 4.K.5 (Ka Palapala Kūpale Mana‘o)</p>	<p>E kākau me ka hiki ke ‘apo ma‘alahi ‘ia ka mana‘o. E ho‘ohana ‘ia 2 a ‘oi la‘ana e wehewehe ai a e kāko‘o ai i ko ka haumana mana‘o kākau.</p>	<p>Kūkulu mōakāka ‘ia ka mana‘o me ke kāko‘o piha ‘ia ‘ana ona.</p>
<p>Nā ‘Ano Kākau 3.1 4.K.6 (Ka Palapala Kūpale Mana‘o)</p>	<p>E kākau me ka hō‘ike ‘ana i 2 a ‘oi ‘ano o ia mea.</p> <p>(E la‘a: Inā he ‘īlio ke kumuhana kākau, “He ‘īlio ka‘u. He ‘ele‘ele kona huluhulu a hana ‘ino mau ‘o ia iā mākou.”)</p>	<p>Wehewehe ‘ia ke ‘ano o kekahi mea ma o ka hō‘ike ‘ana i kekahi ‘ikepili i pili iā ia.</p> <p>****“Ke ‘ano o kekahi mea”= kona lō‘ihi, kona ‘ano, kāna hana, kona wahi e noho ai a pēlā aku****</p>
<p>Nā ‘Ano Kākau 3.1 4.K.7 (Ka Palapala Kūpale Mana‘o)</p>	<p>He mea nui ka no‘ono‘o a kālailai ‘ana i nā kumuhana e noi‘i ai. No laila, inā he ‘elua kumu waiwai heluhelu, ua hiki i ka haumana ke unuhi i kekahi nīnau a me ka ‘ike mai loko o kāna noi‘i. Hiki pū iā ia ke ho‘ohana i ia ‘ike i ‘ike e</p>	<p>E nīnau ‘ia a pane piha ‘ia kekahi nīnau noi‘i.</p>

‘Aukake 2016 Kāmua

	pane ai i kāna nīnau noi'i ma ke 'ano piha kūpono. E unuhi 'o ia i 2 a 'oi la'ana e pane piha ai.	
Nā Loina Mo'olelo 3.2 4.K.8 (Ka Mo'okū'auhau)	He ana kēia e kuhi ai i nā mana'o 'oko'a o nā kānaka o ka mo'olelo. I kekahi manawa, he mau mana'o 'oko'a ko nā hāme'e o kekahi mo'olelo a na ka mea kākau e wehewehe i ka like a i 'ole ka 'oko'a o ke kuana'ike o ia mau mana'o 'oko'a.	Wehewehe 'ia ke kuana'ike o nā hāme'e o ka mo'olelo.
Nā Loina Mo'olelo 3.2 4.K.9 (Ka Pilina 'Āina)	E kuhi 'ia ka inoa o ka 'āina ma ke kākau 'ana o ka haumana a me ka wehewehe 'ana i ka hana a ia mau hāme'e ma ia wahi. I ana kēia e hō'ike ai i ke 'ano a me ke kumu o ke kulana "kama'āina/malihini" o ia mau hāme'e ma ia 'āina.	Hō'ike 'ia ka inoa o ka 'āina o ka mo'olelo me ka wehewehe 'ia o nā hāme'e i ia wahi.
Nā Loina Mo'olelo 3.2 4.K.10 (Ka Ha'awina 'Ike Ku'una)	I loko o ia mau loina, he mau ha'awina e a'o ai. No laila, e wehewehe 'ia kekahi mau ha'awina e a'o ai ma loko o ka mo'olelo. (E la'a: kekahi 'ike no ke 'ano o ka nohona, a i 'ole kekahi 'ike i pili ka 'āina, ka lani, ke kai a i 'ole nā hana a ka po'e kūpuna. E wehewehe piha 'ia me nā kāko'o he 2 a 'oi.)	Hō'ike 'ia a wehewehe 'ia kekahi loina ku'una o ka mo'olelo a me ka pilina o ia loina i nā hāme'e o ka mo'olelo. *****Loina Ku'una- ka 'ike i ka'a mai ka wā mai o ke Kumulipo a i nā kūpuna a hiki mai i o kākou nei. He loina ia i pili i ka 'uhane a me ka wā mai o nā 'ōlelo no'eau.***
Nā Loina Mo'olelo 3.2 4.K.11	E hō'ike i ka mo'okū'auhau o ka 'ike o nā hāme'e. Inā he lawai'a akamai ke keiki, 'o wai kai a'o iā ia. He ana kēia e	E kākau a wehewehe i ka pilina o kekahi loina ku'una i nā hāme'e.

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananinohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka,
Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

(Ka Ha'awina 'Ike Ku'una)	ho'omaka ai ka haumana i ka nānā nui 'ana i ke kumu i loa'a mai ai kekahi 'ike i ka hāme'e. E wehewehe pū i ka pili o ia lolina i ka mana'o nui o ka mo'olelo.	
Nā Loina Kākau 3.3 4.K.12 (Ke Kaona)	Kuhikuhi ka haumana i kekahi 'ōlelo no'eau i pa'a iā ia a i pili pū i ka mana'o nui o ka mo'olelo. E hō'oiā 'ia kona mana'o me nā la'ana/ mana'o kāko'o he 2 a 'oi.	Ho'ohana 'ia nā 'ōlelo no'eau e kāko'o ai i kekahi mana'o i pili i ke kumuhana kākau.
Nā Loina Kākau 3.3 4.K.13 (Ke Kaona)	Ma hope o ke a'o 'ia 'ana o kekahi mau nane, hiki i ka haumana ke wehewehe i ke kaona o ka nane. Wehewehe 'o ia i ka pilina o ka 'ike o loko o ka nane i kekahi kumuhana 'oko'a. Ma loko o nā nane, he ki'i i kūkulu 'ia me ke kuhikuhi pololei 'ole 'ia o kona mana'o nui. Na ka haumana e koho i ka mana'o nui ma o ka 'ōlelo ho'ohali o loko o ka nane. "Ka wai kau i ka lewa." He nane kēia no ka hua niu, akā 'a'ole i 'ōlelo 'ia ka hua'ōlelo 'o "Niu". No laila, e 'imi ana i kahi e lewalewa ai ka wai. 'O ka niu nō kahi e lewalewa ai ka wai, no laila e wehewehe ana ka haumana no ka hua niu e lewalewa ana a he wai ko loko ona. 'A'ole kēia he ana e ho'omaka ai ka haumana i ka haku 'ana i nā nane. He ana no ka hiki iā ia ke wehewehe e pili ana i ka nane.	'Ike 'ia ka nane i nīnau e hō'ike ai i kekahi mana'o me ke kuhikuhi pololei 'ole 'ia o ia mana'o.
Nā Loina Kākau 3.3 4.K.14	E kākau me ka wehewehe 'ana i 2 a 'oi mana'o 'oko'a o kekahi hua'ōlelo/	Ho'ohana 'ia ke kaona no ka hō'ike 'ana i kekahi mana'o pālua o ka 'ōlelo ho'okahi.

'Aukake 2016 Kāmua

(Ke Kaona)	māmala‘ōlelo. ‘A‘ole wale nō ka “Pua” he mahele o ka mea kanu. He mau mana‘o nō kona e la‘a ‘o ke kanaka, kekahi wahine a pēlā aku nō. Na ka haumana e kuhikuhi i ia mau mana‘o o ka hua‘ōlelo/ māmala‘ōlelo ho‘okahi.	
Nā Loina Kākau 3.3 4.K.15 (Ke Kiko a me ka Pela)	Ho‘omaka nā māmala‘ōlelo ma ka Hua Nui/ Ma‘aka a pau i ke Kiko Pau/ Kiko Nīnau a i ‘ole ke Kiko Pū‘iwa. Pela ‘ia me nā kahakō a me nā ‘okina e ‘ike pono ai i ka mana‘o o ka hua‘ōlelo e pela ‘ia. ‘Okō‘a ‘o ĀU a ‘oko‘a ‘o A‘U. Ma ka pela pololei wale ‘ana nō e ‘ike ai i ka mana‘o o ka haumana.	Pololei ka pela ‘ana a me ka ho‘ohana ‘ia o nā kiko.
Nā Loina Kākau 3.3 4.K.16 (Ka Ho‘onohono Kākau)	Kūkulu ‘ia ma ka ho‘olauna a pani kūpono ‘ia o ka mana‘o nui, ke kākō‘o ‘ana ma ka paukū me nā la‘ana he 2 a ‘oi a me ka loiloi a ho‘oponopono kākau.	Kūkulu pono ‘ia ka mana‘o.
Nā Loina Kākau 3.3 4.K.17 (Ka Pilina‘ōlelo)	E pa‘a ma ke emi loa ka He/‘O, Aia a me nā Painu. Pēia pū nā poke ‘ōlelo e ho‘ohui ai i ‘elua mana‘o ‘oko‘a e like me No Ka Mea, Ma Muli O, Ma Mua O a me nā ‘ami ‘a‘ano/ hopena. Ma kēia pae, ho‘omaka ‘ia ke koi ‘ana e wehewehe mōakāka ‘ia ka mana‘o o ka haumana.	Ho‘ohana ‘ia nā analula pololei e mōakāka ai ka mana‘o nui.
Nā Loina Kākau 3.3 4.K.18 (Ka Pilina‘ōlelo)	E kākau ma ka mālama‘ōlelo piha, me ka ho‘ohana ‘ana i nā kāhulu e wehewehe ai i ke ‘ano o kekahi mea a	E pa‘a loa nā loina kākau o kēia pae.

‘Aukake 2016 Kāmua

me ka hō'ike 'ana i ka pau a me ka 'ole o kekahi hana.

Ka Pākuhi Ho'okūkū i ka 'Anu'u Ana Ho'ohālikelike

Mākau/Kumumana'o	Papa M	Papa 1	Papa 2	Papa 3/4
'ōlelo/Lawena (Like ke ana no nā Papa M-2)	- Hō'ike ka haumana i ka lawena - Nānā ka maka, ho'olohe ka pepeiao, a pa'a ka waha o ka haumana i ka manawa kūpono. - Wala'au pono ka haumana i ka manawa e ho'oma'ama'a ai i ka 'ōlelo Hawai'i.	- Hō'ike ka haumana i ka lawena - Nānā ka maka, ho'olohe ka pepeiao, a pa'a ka waha o ka haumana i ka manawa kūpono. - Wala'au pono ka haumana i ka manawa e ho'oma'ama'a ai i ka 'ōlelo Hawai'i.	- Hō'ike ka haumana i ka lawena - Nānā ka maka, ho'olohe ka pepeiao, a pa'a ka waha o ka haumana i ka manawa kūpono. - Wala'au pono ka haumana i ka manawa e ho'oma'ama'a ai i ka 'ōlelo Hawai'i.	- Hō'ike ka haumana i ka lawena - Nānā ka maka, ho'olohe ka pepeiao, a pa'a ka waha o ka haumana i ka manawa kūpono. - Wala'au pono ka haumana i ka manawa e ho'oma'ama'a ai i ka 'ōlelo Hawai'i.
'ōlelo/Hua'ōlelo	Ho'ohana ka haumana i kekahi hua'ōlelo/ 'ōlelo kūpono i pani no kekahi hua'ōlelo/ 'ōlelo e like ka mana'o • Ho'ohana ka haumana i nā	Ho'ohana ka haumana i kekahi hua'ōlelo/ 'ōlelo kūpono i pani no kekahi hua'ōlelo/ 'ōlelo e like ka mana'o • Wehewehe ka haumana i ka	Ho'ohana ka haumana i kekahi hua'ōlelo/ 'ōlelo kūpono i pani no kekahi hua'ōlelo/ 'ōlelo e like ka mana'o • Ho'ohana ka haumana i kekahi	Koho ka haumana i ka hua'ōlelo e ho'ohana ai ma ka pō'aiapili kūpono • Ho'ohana ka haumana i nā hua'ōlelo kūpono no kekahi pō'aiapili

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananinohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

	<p>hua'ōlelo i pili loa i kāna mau hana ma'amau</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ho'ohana ka haumana i nā 'a'ano (hopena) a me nā kikino <p>*Pili i ke kūana'ike</p> <p>Ho'ohana ka haumana i nā painu a pau -</p> <p>Maopopo i ka haumana, he mau mana'o ko ka hua'ōlelo ho'okahi</p>	<p>mana'o o ka hua'ōlelo i kama'āina 'ole ma kahi o ka 'ōlelo Pelekānia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ho'ohana ka haumana i nā hua'ōlelo i pili loa i kāna mau hana ma'amau <ul style="list-style-type: none"> ○ Ho'ohana pololei ka haumana i nā 'ano 'a'ano (hopena) a me ka 'ami (kumu) ○ Ho'ohana i nā hua'ōlelo e pili i ka papa ha'awina i a'o 'ia ma ka papa <p>Ho'ohana pololei ka haumana i nā 'a'ano</p> <p>Maopopo i ka haumana, he mau mana'o ko ka hua'ōlelo</p>	<p>hua'ōlelo/poke 'ōlelo ma kahi o kekahi hua'ōlelo i like ka mana'o</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wehewehe ka haumana i ka mana'o o ka hua'ōlelo i kama'āina 'ole ma kahi o ka 'ōlelo Pelekānia <ul style="list-style-type: none"> ○ Ho'ohana pololei ka haumana i nā 'a'ano (hopena) a me ka 'ami (kumu) ○ Ho'ohana pololei ka haumana i ka hua'ōlelo (painu /ha'ina/pili) <p>Ho'ohana pololei ka haumana i nā 'ano painu a pau</p> <p>Maopopo i ka haumana, he mau mana'o ko ka</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kama'āina kekahi mau mana'o o ho'okahi hua'ōlelo i ka haumana.
--	---	--	--	--

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananinohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

	<ul style="list-style-type: none"> • Kama'āina kekahi mau mana'o o ho'okahi hua'olelo i ka haumana. (Papa māla a'o a i 2) 	ho'okahi <ul style="list-style-type: none"> • Kama'āina kekahi mau mana'o o ho'okahi hua'olelo i ka haumana. 	hua'olelo ho'okahi <ul style="list-style-type: none"> • Kama'āina kekahi mau mana'o o ho'okahi hua'olelo i ka haumana. 	
'Ōlelo/Pilina'ōlelo	Pane piha ka haumana i nā nīnau nohie. <ul style="list-style-type: none"> • Pane piha ka haumana i nā nīnau e pili ana i nā hana ma'amau āna. Ho'ohana ka haumana i nā pepeke ma ka pō'aiapili a kū i ka mana'o Hawai'i <ul style="list-style-type: none"> • Ho'ohana ka haumana i nā pilina 'ōlelo: He, 'O, Aia, Painu Hō'ike ka haumana i ka 'oko'a o ka hopena a ka hana <ul style="list-style-type: none"> • 'Ōlelo ka haumana i ka hopena a me ka hana a pau (Ka'akālai??) (Ka'akālai?? Papa M-2????)	Pane piha ka haumana i nā nīnau nohie. <ul style="list-style-type: none"> • Pane pololei ka haumana i nā nīnau e pili ana i nā hana ma'amau āna. Ho'ohana ka haumana i nā pepeke ma ka pō'aiapili a kū i ka mana'o Hawai'i <ul style="list-style-type: none"> • Ho'ohana pololei ka haumana i nā pilina 'ōlelo: He, 'O, Aia, Painu Hō'ike ka haumana i ka 'oko'a o ka hopena a ka hana <ul style="list-style-type: none"> • 'Ōlelo ka haumana i ka hopena a me ka hana a pau (Ka'akālai??) 	Pane piha ka haumana i nā nīnau nohie. <ul style="list-style-type: none"> • Pane ka haumana i nā nīnau e pili ana i nā hana ma'a 'ole. Hō'ike ka haumana i ka 'oko'a o ka hopena a ka hana <ul style="list-style-type: none"> • Ho'ohana pololei ka haumana i ka hopena a me ka hana a pau (Ka'akālai??) 	'A'ohe
'Ōlelo/Kōmau ma ke	Wala'au ka haumana e pili	Wala'au mau ka haumana	Komo pū ka haumana i ka	Komo pū ka haumana i ka

'Aukake 2016 Kāmua

Kama'ilio 'ana	i ke kumuhana e hāpai 'ia nei	ma kekahi pō'aiapili <ul style="list-style-type: none"> Wala'au mau ka haumana ma nā pō'aiapili ma'amau 	wala'au 'ana ke loli ke kumuhana nohie	wala'au 'ana ke loli ke kumuhana
'Ōlelo/Nīnau~Noi-Pane	<p>Haku ka haumana i nā nīnau e ho'omōakāka ana i kona apomana'o a i 'ole haku i ka nīnau e nune ana me ke kōkua</p> <ul style="list-style-type: none"> Haku ka haumana i nā nīnau e ho'okele ana i kona apomana'o a i 'ole haku i ka nīnau e nūnē ana me ke kōkua <p>Noi ka haumana i nā mea ma'amau e pono ai</p> <p>I wai nāu? Makemake 'oe i ka wai?</p>	<p>Haku ka haumana i nā nīnau e ho'omōakāka ana i kona apomana'o a i 'ole haku i ka nīnau e nune ana</p> <p>Ho'ā'o ka haumana e ho'ohana i ka pepeke e nīnau ai</p> <p>Ho'opololei koke ka haumana i kāna hemahema, ke lohe 'ia</p> <ul style="list-style-type: none"> Ho'opololei koke ka haumana i kona hemahema, ke lohe 'ia <p>Noi ka haumana i nā mea e pono ai</p>	<p>Haku ka haumana i nā nīnau e ho'omōakāka ana i kona apomana'o a i 'ole haku i ka nīnau e nune ana</p> <p>Ho'ā'o ka haumana e ho'ohana i ka pepeke e nīnau ai</p> <p>Ho'opololei koke ka haumana i kāna hemahema, ke lohe 'ia</p> <ul style="list-style-type: none"> Ho'opololei koke ka haumana i kona hemahema, ke lohe 'ia <p>Pane piha ka haumana i nā nīnau nohie.</p> <ul style="list-style-type: none"> Pane ka haumana i nā nīnau e pili ana i nā hana ma'a 'ole. 	<p>Haku ka haumana i nā nīnau e ho'okele ana i kona apomana'o a i 'ole haku i ka nīnau e nūnē ana</p> <p>Ho'ā'o ka haumana e ho'ohana i ka pepeke e nīnau ai</p> <p>Ho'opololei koke ka haumana i kāna hemahema, ke lohe 'ia</p> <ul style="list-style-type: none"> Ho'opololei koke ka haumana i kona hemahema, ke lohe 'ia <p>Ho'ohana i ke kālele kūlana ma ka haku 'ana i ka nīnau a ka pane</p>
'Ōlelo/Walewaha	'Ōlelo ka haumana me ka poeko, 'a'ohe ona kānalua	'Ōlelo ka haumana me ka poeko, 'a'ohe ona kānalua	'Ōlelo ka haumana me ka poeko, 'a'ohe ona kānalua	'Ōlelo ka haumana me ka poeko, 'a'ohe ona kānalua
'Ōlelo/ Welina~Ho'olauna	Ho'olauna aku ka haumana me ka welina ku'una i ke anaina	Ho'olauna aku ka haumana me ka welina ku'una i ke anaina	Ho'olauna aku ka haumana me ka welina ku'una i ke anaina	Ho'olauna aku ka haumana me ka welina ku'una i ke anaina

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananinohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

<p>‘Ōlelo/Mo‘okū‘auhau</p>	<p>Ho‘opuka ka haumana i nā nīnau i mea e ‘ike ai kona mo‘okū‘auhau pono‘ī. M: nā mākua a nā keiki ma kona hanauna like</p> <p>Ho‘onohonoho ka haumana i ka ‘ike i noi‘i ‘ia ma kahi kūpono o ke oloke‘a no kona mo‘okū‘auhau.</p> <p>Ho‘opa‘ana‘au a ho‘opuka ka haumana i kona mo‘okū‘auhau pono‘ī.</p>	<p>Ho‘opuka ka haumana i nā nīnau i mea e ‘ike ai kona mo‘okū‘auhau pono‘ī. 1: nā kūpuna mua/hope/kaikaina/kua‘ana/kaikuahine/kaikunāne/hiapo(makahiapo)/ muli loa</p> <p>Ho‘onohonoho ka haumana i ka ‘ike i noi‘i ‘ia ma kahi kūpono o ke oloke‘a no kona mo‘okū‘auhau.</p> <p>Ho‘opa‘ana‘au a ho‘opuka ka haumana i kona mo‘okū‘auhau pono‘ī.</p>	<p>Ho‘opuka ka haumana i nā nīnau i mea e ‘ike ai kona mo‘okū‘auhau pono‘ī. (2: kūpuna kuakahi)</p> <p>Ho‘onohonoho ka haumana i ka ‘ike i noi‘i ‘ia ma kahi kūpono o ke oloke‘a no kona mo‘okū‘auhau.</p> <p>Ho‘opa‘ana‘au a ho‘opuka ka haumana i kona mo‘okū‘auhau pono‘ī.</p>	<p>Ho‘opuka ka haumana i nā nīnau i mea e ‘ike ai kona mo‘okū‘auhau pono‘ī. (3: kūpuna kualua a ‘oi paha)</p> <p>Ho‘onohonoho ka haumana i ka ‘ike i noi‘i ‘ia ma kahi kūpono o ke oloke‘a no kona mo‘okū‘auhau.</p> <p>Ho‘opa‘ana‘au a ho‘opuka ka haumana i kona mo‘okū‘auhau pono‘ī.</p>
<p>‘Ōlelo/Hō‘ike‘ike</p>	<p>Ha‘i‘ōlelo ka haumana ma mua o ke anaina.(ka papa) M: ho‘opuka wale (Hō‘ike a ha‘i)</p>	<p>‘Ōlelo uluwale ka haumana i ke kumuhana kama‘āina a ma‘a paha ma mua o ke anaina (ka papa).</p> <p>Wehewehe mōakāka mai ka haumana i kekahi mea nohie (ka ‘ūpā, ke kelepona, ka hana a ia mau mea, apwa) 1: pane i nā nīnau</p> <p>Ho‘olohe ka haumana (ma ke anaina) i ka mea</p>	<p>‘Ōlelo uluwale ka haumana i ke kumuhana i hāpai ‘ia ma mua o ke anaina.</p> <p>Wehewehe mōakāka mai ka haumana i kekahi mea nohie (ka ‘ūpā, ke kelepona, ka hana a ia mau mea, apwa)</p> <p>Ho‘olohe ka haumana (ma ke anaina) i ka mea</p>	<p>‘Ōlelo uluwale ka haumana ma mua o ke anaina.</p> <p>* E wehewehe i ka ‘oko‘a o ka ha‘i‘ōlelo a ka ‘ōlelo</p>

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananinohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

		ha'i'ōlelo a nīnau aku i nā nīnau e pili i ka ha'i'ōlelo. 1: a'o 'ia nā nīnau a me ka pane	ha'i'ōlelo a nīnau aku i nā nīnau e pili i ka ha'i'ōlelo. Pane ka haumana i nā nīnau e nīnau 'ia e ke anaina me ka pololei.	
'ōlelo/'ōlelo No'eau-'ōlelo Kaulana	Ho'opa'ana'au ka haumana i nā 'ōlelo no'eau nohie ma ka pō'aiapili kūpono Ho'opuka ka haumana i ka 'ōlelo no'eau ma ka pō'aiapili kūpono.	Ho'opa'ana'au ka haumana i nā 'ōlelo no'eau nohie ma ka pō'aiapili kūpono Wehewehe a ho'opili ka haumana i ke kaona i kona ola/ nohona pono'ī. Haku ka haumana i ka hana keaka e hō'ike aku ai i ka pō'aiapili kūpono o ka 'ōlelo no'eau. Ho'opuka ka haumana i ka 'ōlelo no'eau ma ka pō'aiapili kūpono.	Ho'opa'ana'au ka haumana i nā 'ōlelo no'eau nohie ma ka pō'aiapili kūpono Wehewehe ka haumana i ke kaona o ka 'ōlelo no'eau. Wehewehe a ho'opili ka haumana i ke kaona i kona ola/ nohona pono'ī. Haku ka haumana i ka hana keaka e hō'ike aku ai i ka pō'aiapili kūpono o ka 'ōlelo no'eau. Ho'opuka ka haumana i ka 'ōlelo no'eau ma ka pō'aiapili kūpono.	Ho'opa'ana'au ka haumana i nā 'ōlelo no'eau nohie ma ka pō'aiapili kūpono Ho'opuka ka haumana i ka 'ōlelo no'eau ma ka pō'aiapili kūpono.
'ōlelo/Ha'i'ōlelo	Ho'opili ka haumana i ka mo'olelo āna i lohe ai. Ho'opa'ana'au a	Ho'opōkole ka haumana i ka mo'olelo āna i lohe ai. Ho'olauna ka haumana i	Ho'ouluulu ka haumana i ka mo'olelo āna i lohe ai. 'ōlelo uluwale ka	Ha'i hou ka haumana i ka mo'olelo āna i ho'opa'ana'au ai.

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananiohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

	ho'opuka ka haumana i kekahi welina	kona inoa, kona 'ohana, a me ka 'āina (kekahi pae aku: kīpuka, makani, ua, kai, mauna) (Papa 1: ho'omaka i ka mo'okuauhau, 'o wai na kupuna, 'O wai na kanaka ma ka 'ohana a me ka pilina/kūlana, nā mea pili iā ia	haumana i pili i ka pō'aiapili kula Ho'opōkole ka haumana i ka mo'olelo ma ke ka'ina pololei.	'Ōlelo hō'ike'ike ka haumana i kāna pāhana i hana ai i ke anaina.
'Ōlelo/Hana Keaka	Komo ka haumana i nā kuleana like 'ole ma ka hana keaka (hana pāpeta apwa) e la'a nō, he kāko'o/ he mea ho'okani/ apwa a hana keaka me ka - pohā o ka leo - kūlana kino kūpono - ki'ina leo - kū i ke 'ano o ka me'e -ka hana pū 'ana me nā hoa hana keaka	Ho'okō ka haumana i nā kuleana like 'ole ma ka hana keaka e la'a nō, he kāko'o/ he mea ho'okani/ apwa a hana keaka me ka - pohā o ka leo - kūlana kino kūpono - ki'ina leo - kū i ke 'ano o ka me'e -ka hana lōkahi 'ana me nā hoa hana keaka 1: Pōkole ka hana keaka	Ho'okō ka haumana i nā kuleana like 'ole ma ka hana keaka e la'a nō, he kāko'o/ he mea ho'okani/ apwa a hana keaka me ka - pohā o ka leo - kūlana kino kūpono - ki'ina leo - kū i ke 'ano o ka me'e -ka hana lōkahi 'ana me nā hoa hana keaka	Ho'okō ka haumana i nā kuleana like 'ole ma ka hana keaka e la'a nō, he kāko'o/ he mea ho'okani/ apwa a hana keaka me ka - pohā o ka leo - kūlana kino kūpono - ki'ina leo - kū i ke 'ano o ka me'e -ka hana lōkahi 'ana me nā hoa hana keaka
'Ōlelo-Mele/Oli/Ka Leo Oli	Oli ka haumana i ke oli i ho'opa'a na'au 'ia. Ho'opa'ana'au ka haumana i nā oli/mele (pili kula/'āina/kaiaulu)	Oli ka haumana i ke oli i ho'opa'a na'au 'ia ma nā pō'aiapili ma'a mau ma ke kula. Ho'opa'ana'au ka haumana i nā oli/mele (pili kula/'āina/kaiaulu)	Koho a oli ka haumana i ke oli i ho'opa'a na'au 'ia ma nā pō'aiapili ma'a mau ma ke kula. Ho'opa'ana'au ka haumana i nā oli/mele (pili kula/'āina/kaiaulu)	Koho a oli ka haumana i ke oli i ho'opa'a na'au 'ia ma ka wā kūpono a ka pō'aiapili pololei. Ho'opa'ana'au ka haumana i nā oli/mele (pili kula/'āina/kaiaulu)

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananinohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

	Ho'opa'ana'au a ho'opuka pololei ka haumana i nā mele a oli.	Ho'opa'ana'au a ho'opuka pololei ka haumana i nā mele a oli. Hō'ike ka haumana he kumu ko ke mele/oli 'ana.	Ho'opa'ana'au a ho'opuka pololei ka haumana i nā mele a oli. Ha'i hou ka haumana i ka mana'o nui o ke mele/oli.	Ho'opa'ana'au a ho'opuka pololei ka haumana i nā mele a oli. Hō'ike ka haumana i kona mana'o nui o ke mele/oli.
Heluhelu/Lawena	Ho'opa'a pololei ka haumana i ka puke no ka heluhelu 'ana. Lole pākahi 'ia nā 'ao'ao. Mālama ka haumana i nā puke ma: <ul style="list-style-type: none"> • Ho'ihohi'ono i nā puke • 'A'ole e kākau i loko • Lole mālie i nā 'ao'ao Launa ka mana'o o ka haumana i ka mo'olelo ma o ka la'ana e helu ai. (He pilina me ka mea e heluhelu 'ia ana me he mea ala ua komo 'o ia i loko o ka mo'olelo)	-Heluhelu ka haumana i ka palapala mai ka hema a i ka 'ākau. Launa ka mana'o o ka haumana i ka mo'olelo ma o ka la'ana e helu ai. (He pilina me ka mea e heluhelu 'ia ana me he mea ala ua komo 'o ia i loko o ka mo'olelo)	Launa ka mana'o o ka haumana i ka mo'olelo ma o ka la'ana e helu ai. (He pilina me ka mea e heluhelu 'ia ana me he mea ala ua komo 'o ia i loko o ka mo'olelo)	Launa ka mana'o o ka haumana i ka mo'olelo ma o ka la'ana e helu ai. (He pilina me ka mea e heluhelu 'ia ana me he mea ala ua komo 'o ia i loko o ka mo'olelo)
Heluhelu/Kahua	'A'ohe	'Ike ka haumana i nā	Hō'ike ka haumana i kona	'A'ohe

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananiohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

Heluhelu		leo/kani o nā pī‘āpā (hua palapala)	maopopo nā inoa o nā pī‘āpā	
Heluhelu/Ki‘ina Leo-Leo Hāme‘e	‘A‘ohe	‘A‘ohe	Nīnau ka haumana i nā nīnau (‘Ae/‘A‘ole) me ke ki‘ina leo pololei.	Ho‘ohana ka haumana i ke ki‘ina leo kūpono a me ke ku‘una/ ka nānā ‘ana i nā kaha kiko
Heluhelu/Nā Kaha Kiko-Ka Leo	‘A‘ohe	‘A‘ohe	‘A‘ohe	Ho‘ololi ka haumana i kona leo i mea e hō‘ike aku ai i ka maopopo a e hoihoi ai ka pepeiao.
Heluhelu/Poeko	‘A‘ohe	‘A‘ohe	‘A‘ohe	Poeko ka heluhelu waha me ka puana pono.
Heluhelu/‘Apomana‘o	<p>Pane ka haumana i nā nīnau e pili i kekahi mea i heluhelu ‘ia iā ia</p> <p>Kuhi ka haumana i nā mahele mo‘olelo (po‘oinoa, hame‘e, pō‘aiapili, hihia, kumuhana, kumu-hopena, panina), inā loa‘a.</p>	<p>Ha‘i hou ka haumana i ka mea i heluhelu ‘ia iā ia ma ke ka‘ina pololei.</p> <p>Kuhi ka haumana i nā mahele mo‘olelo (po‘oinoa, hame‘e, pō‘aiapili, hihia, kumuhana, kumu-hopena, panina), inā loa‘a.</p> <p>Maopopo ka mana‘o o ka hua‘ōlelo hou ma o ka pō‘aiapili a me nā ki‘i me ke kāko‘o o ke kumu.</p>	<p>Hō‘ulu‘ulu pōkole ka haumana i ka mana‘o nui.</p> <p>Wehewehe ka haumana i ka mana‘o nui a e kāko‘o me kekahi la‘ana.</p> <p>Kuhi ka haumana i nā mahele mo‘olelo (po‘oinoa, hame‘e, pō‘aiapili, hihia, kumuhana, kumu-hopena, panina), inā loa‘a.</p> <p>Maopopo ka mana‘o o ka hua‘ōlelo hou ma o ka pō‘aiapili a me nā ki‘i.</p>	<p>Wehewehe ka haumana i ka mana‘o nui a e kāko‘o me kekahi la‘ana.</p> <p>Maopopo ka mana‘o o ka hua‘ōlelo hou ma o ka pō‘aiapili a me nā ki‘i.</p>

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananiohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

Heluhelu/‘Imi i ka ‘ike (Noi‘i)	‘A‘ohe	‘A‘ohe	E haku i nā ana launa hou.	E haku i nā ana launa hou.
Heluhelu/Mele-Oli	‘A‘ohe	‘A‘ohe	Ha‘i ka haumana i kekahi mau mana‘o i loko o ke mele/ oli.	Ha‘i ka haumana i kekahi mau mana‘o i loko o ke mele/ oli.
Ho‘olohe/Lawena	E maliu mai i ka leo. (‘A‘ole huli kua) Maka‘ala ka haumana i: <ul style="list-style-type: none"> • Nā kani ‘oko‘a o ka honua • Ka leo kumu/makua 	Maka‘ala ka haumana i: <ul style="list-style-type: none"> • Ka leo kumu/makua • Nā kani ‘oko‘a o ka honua 	‘A‘ohe	‘A‘ohe
Ho‘olohe/‘Ōkuhi	Ho‘okō ka haumana i nā ‘ōkuhi a kekahi no ke kaha ki‘i ‘ana/ ka hana/ apwa Papa M (2 ‘ōkuhi ma‘alahi)	Ho‘okō ka haumana i nā ‘ōkuhi a kekahi no ke kaha ki‘i ‘ana/ ka hana/ apwa [Papa 1 (‘ōkuhi ma‘alahi)]	Ho‘okō pololei ka haumana i nā ‘ōkuhi 3+ ‘anu‘u.	‘A‘ohe
Ho‘olohe/‘Apomana‘o	Ho‘olohe a hō‘ike ka haumana e pili ana i kāna i lohe ai. <ul style="list-style-type: none"> • Kahaki‘i ka haumana e pili ana i kāna i lohe ai (Papa M). 	‘A‘ohe	‘A‘ohe	‘A‘ohe
Kākau/Lula Kākau	‘A‘ohe	Hō‘ike ka haumana i kona ‘ike i nā hua palapala	Hō‘ike ka haumana i kona ‘ike i nā hua palapala	Kākau ka haumana i ka paukū piha e wehewehe ana i kona mana‘o pono ‘T me ka maiau

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananinohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

				<p>Pela pololei ka haumana i nā hua‘ōlelo kama‘āina.</p> <p>Kākau a ho‘ohana pololei i ke kiko nīnau. ‘Ike ‘o ia i ka pilina o ka hua ‘ōlelo nīnau i ke kiko nīnau. E nānā ma lalo:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● He aha? ● Pehea? ● ‘O wai? ● Ma hea? ● No hea? ● ‘Ehia?
Kākau/Hua‘ōlelo	‘A‘ohe	‘Ike ka haumana i ka mana‘o o ke kahakō a me ka ‘okina.	<p>Pela pololei ma kona ‘ano i ‘ae ‘ia ma ke kula.</p> <p>‘Ike ka haumana i ka mana‘o o ke kahakō a me ka ‘okina.</p>	<p>Pela pololei ma kona ‘ano i ‘ae ‘ia ma ke kula.</p> <p>‘Ike ka haumana i ka mana‘o o ke kahakō a me ka ‘okina.</p> <p>Pela pololei e like ka mea e hō‘ike ‘ia ma ka puke wehewehe.</p>
Kākau/Loihape- Ho‘oponopono- Paka ‘ana	‘A‘ohe	<p>Loihape ka haumana i kāna mea i kākau ai.</p> <p>E nānā i nā lula kākau no ka pae papa</p>	<p>Loihape ka haumana i kāna mea i kākau ai.</p> <p>-E nānā i nā lula kākau no ka pae papa</p> <p>Ho‘oponopono ka</p>	<p>Paka ka haumana i ka hana a ke hoa me ka ‘olu‘olu</p>

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananinohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

			haumana i kekahi hopuna'olelo hemahema. -E nānā i nā lula kākau no ka pae papa	
Kākau/Hō'ike Mana'o	'A'ohe	'A'ohe	Wehewehe ka haumana i kona mana'o e pili ana i kekahi kumu upu mana o (prompt) a ho'ohana i nā hua'olelo kūpono no ia kumuhana	Kākau ka haumana e pili ana i ke po'omana'o/kumuhana ma ke 'ano kūpono ā mōakāka. (Ho'onohonoho?) Kāko'o ka haumana i kekahi mana'o ma o ke kākau/ 'olelo 'ana.
Kākau/'Ano Kākau	Kākau ka haumana no nā kumu like 'ole.	Kākau ka haumana no nā kumu like 'ole.	Kākau ka haumana no nā kumu like 'ole.	Kākau ka haumana no nā kumu like 'ole. Hakuhia:
			Kākau ka haumana i ka leka e hō'ike ana i nā māhele a pau o ka leka.	Kākau ka haumana i ka mo'olelo me ka ho'ohana 'ana i ka ho'olauna Hawai'i. E kakau ka haumana i ka mo'omana'o. <i>K kau ka haumana i ka mo olelo me n hi ohi ona o ka mo olelo (hame e, p aiapili, hihia, ho oponopono)</i>

'Aukake 2016 Kāmua

Ho'oponopono 'ia e Kananinohea Māka'imoku, 'Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kolehua Krug

[I Luna Loa](#)

[I Lalo Loa](#)

			<p>Kākau ka haumana i nā nīnau e pane ‘ia ai ma ka noi‘i ‘ana i ke kumuhana nohie.</p> <p>Kākau ka haumana i ka paukū ma hope o ka hana noi‘i.</p> <p>Noi‘i ka haumana ma o ka pūnaeweale, nā puke, ka nīnauaele a me nā kumuwaiwai like ‘ole:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Na ke kumu e ho‘olauka‘i i ke ki‘ina hana 	<p>Hō‘ike i ke kumu a me ka hopena o kekahi hana.</p>
			<p>Ho‘oka‘ina ka haumana i kāna mau hana (lei, ho‘omākaukau mea ‘ai, a pēlā aku).</p>	

Pau

‘Aukake 2016 Kāmua

Ho‘oponopono ‘ia e Kananinohea Māka‘imoku, ‘Ānela Iwane, Kalae Akioka, Mālia Melemai, Kalehua Krug

[| Luna Loa](#)

[| Lalo Loa](#)